

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Spolupráce Evropské unie se zeměmi ACP

The European Union Cooperation with ACP Countries

Student: Bc. Martina Kahánková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.

Ostrava 2011

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 29. dubna 2011

.....

Bc. Martina Kahánková

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce panu Ing. Radomíru Kaňovi, Ph.D.
za věnovaný čas a odbornou pomoc poskytnutou na diplomových seminářích.

Obsah

1. Úvod	1
2. Země ACP - základní vymezení	3
2.1 Rozvojové země	3
2.1.1 Pojetí rozvojových zemí	5
2.1.2 Index lidského rozvoje	7
2.1.3 Index lidské chudoby	9
2.1.4 Nejméně rozvinuté země	10
2.2 Charakteristika rozvojových regionů	11
2.2.1 Latinská Amerika a Karibik	11
2.2.2 Afrika	13
2.2.3 Asie a Tichomoří.....	14
2.3 Rozvojová politika EU.....	16
2.3.1 Právní zakotvení.....	16
2.3.2 Cíle a zásady rozvojové spolupráce	17
2.3.3 Institucionální zajištění.....	17
2.3.4 Druhy a nástroje rozvojové spolupráce	18
2.3.5 Rozvojová strategie EU a rozvojové cíle tisíciletí.....	22
3. EU a ACP – vývoj spolupráce	23
3.1 Počátky spolupráce mezi EHS a rozvojovými zeměmi – Yaoundé I,II.....	23
3.2 Vývoj vztahů EHS/EU a zemí ACP – dohody z Lomé	25
3.2.1 Lomé I	26
3.2.1.1 STABEX (Stabilization of Export Earnings).....	27
3.2.1.2 Finanční a technická spolupráce	29
3.2.2 Lomé II	29
3.2.2.1 SYSMIN (System of Stabilization of Export Earnings from Mining Products)	30
3.2.2.2 Finanční a technická spolupráce	31
3.2.3 Lomé III.....	32
3.2.3.1 Finanční a technická spolupráce	34
3.3 Lomé IV	35
3.3.1 Hlavní oblasti spolupráce	35
3.3.2 Nástroje STABEX a SYSMIN	37
3.3.3 Finanční a technická spolupráce	38

3.4 Revize Lomé IV	39
3.4.1 Hlavní změny úmluvy	40
3.4.2 Finanční a technická spolupráce	41
3.5 Zhodnocení Loméských úmluv	42
4. Současné vztahy Evropské unie se zeměmi ACP	44
4.1 Dohoda z Cotonou	44
4.1.1 Obecná ustanovení	44
4.1.2 Institucionální zajištění	45
4.1.3 Rozvojové strategie	46
4.1.4 Hospodářská a obchodní spolupráce	47
4.1.5 Finanční spolupráce	48
4.2 První revize Cotonou	50
4.3 Druhá revize Cotonou	50
4.4 Dohody o ekonomickém partnerství (EPAs)	52
4.4.1 EPA – Západní Afrika	53
4.4.2 EPA – Střední Afrika	55
4.4.3 EPA – Východní a jižní Afrika (ESA)	56
4.4.4 EPA – Východoafrické společenství (EAC)	57
4.4.5 EPA – Jihoafrické rozvojové společenství (SADC)	57
4.4.6 EPA – Karibik	58
4.4.7 EPA – Pacifik	60
4.5 Kvantifikace spolupráce EU – ACP	61
4.5.1 Obchodní vztahy	61
4.5.2 Finanční pomoc ze strany EU	66
5. Závěr	68
Seznam použité literatury	71
Seznam zkratk	
Seznam tabulek a grafů	
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
Seznam příloh	
Přílohy	

1. Úvod

Evropská unie je ve světovém měřítku největším poskytovatelem rozvojové pomoci a spolupráce s rozvojovými zeměmi patří mezi její politiky již od počátku projektu evropské integrace. Důvodů, proč poskytovat pomoc méně vyspělým zemím, je několik. Nejedná se jen o morální důvody a solidaritu, ale také o otázky předcházení konfliktům, jež mohou ve svém důsledku ovlivnit i země vyspělé, otázky a cíle ekonomické, či politické. Ať už si vybereme jakýkoli z těchto důvodů, je více než jasné, že v dnešním světě už nikdo nehraje jen za sebe a každý nese svůj díl odpovědnosti za to, jak bude v budoucnu svět vypadat. V současné době žije téměř půl druhé miliardy lidí nad či pod hranicí extrémní chudoby (1,25 USD/den) a země se často dostávají do tzv. bludného kruhu chudoby. Takto postižené státy se jen těžko samy vymaní ze své špatné situace a pomoc vyspělých zemí je pro ně největší nadějí, jak tento stav změnit k lepšímu.

Typickým příkladem rozvojové pomoci Evropské unie je spolupráce se zeměmi souhrnně označovanými jako ACP. Jedná se o 79 rozvojových států Afriky, Karibiku a Pacifiku, s nimiž Unie udržuje spolupráci již od svého počátku. Jedním z důvodů navázání těchto vztahů byla společná koloniální minulost, která navodila pocit zodpovědnosti za rozvoj a rozkvět těchto méně rozvinutých států. Právě spolupráce s těmito státy se stala tématem mé diplomové práce.

Cílem diplomové práce je charakteristika, rozbor a zhodnocení vývoje vztahů mezi Evropskou unií a státy ACP v kontextu zásad rozvojové politiky EU se zaměřením na aktuální situaci a analýza vzájemných obchodních vztahů.

V rámci diplomové práce byly stanoveny následující dvě hypotézy: „Především z důvodu nedostatečné snahy a zájmu ze strany zemí ACP nemá většina států dosud uzavřeny Dohody o ekonomické spolupráci (EPAs), jež by byly v souladu s pravidly WTO.“

„Všechny země ACP jsou silně závislé na obchodu s Evropskou unií, která je současně jejich největším obchodním partnerem.“

Diplomová práce je rozčleněna do tří kapitol. Úvodní kapitola bude věnována základní charakteristice rozvojových zemí a představení tří rozvojových regionů: Latinské

Ameriky a Karibiku, Afriky, Asie a Tichomoří. Dále bude představena rozvojová politika Evropské unie, její cíle, institucionální zajištění a nástroje, které byly vytvořeny pro potřeby spolupráce v této oblasti.

Následující kapitola bude pojednávat o vývoji spolupráce mezi Evropskou unií a rozvojovými zeměmi Afriky, Karibiku a Pacifiku, známé pod zkratkou ACP. Budou zde analyzovány jednotlivé smlouvy, které upravovaly vzájemné vztahy, popsány hlavní oblasti spolupráce, vysvětleny nástroje poskytování pomoci a představeno finanční zajištění spolupráce v jednotlivých obdobích.

Závěrečná část práce se bude věnovat rozboru Dohody z Cotonou, platné na období dvaceti let a především novým obchodním dohodám EPAs, které se měly stát pilířem spolupráce mezi Unií a státy ACP. Dále budou v této kapitole analyzovány a zhodnoceny obchodní vztahy mezi zúčastněnými stranami a kvantifikována finanční pomoc ze strany Evropské unie.

V diplomové práci budou použity metody komparace, syntézy informací a analýzy relevantních zdrojů.

2. Země ACP - základní vymezení

2.1 Rozvojové země

Pojem rozvojové země (developing countries) byl poprvé oficiálně použit v roce 1964 na prvním zasedání Konference OSN pro obchod a rozvoj (UNCTAD).¹ V současnosti neexistuje jednotná všeobecně platná definice rozvojových zemí, můžeme je však vymezit z několika hledisek. Mezi nejdůležitější z nich patří hledisko geografické, historické a ekonomické. [1]

Geografické vymezení

Zjednodušeně lze konstatovat, že rozvojové země se rozprostírají na třech kontinentech – v Latinské Americe (území od Mexika po Argentinu), v Africe (celý kontinent, včetně ostrovních států v Atlantském a Indickém oceánu) a v Asii (kromě Japonska, Nového Zélandu a Austrálie). Toto vymezení je však velmi sporné hlavně u asijského kontinentu, u kterého si můžeme položit otázku, zda jsou opravdu všechny země (kromě uvedených výjimek) rozvojové.

Historické hledisko

Protože většina rozvojových zemí v minulosti patřila do některé koloniální říše, můžeme vymezit jejich rozdělení právě z hlediska jejich koloniální příslušnosti. Mezi největší kolonizátory řadíme Francii, Velkou Británii, Španělsko, Portugalsko, Nizozemsko a Belgii. Kolonie těchto zemí se rozprostíraly ve všech třech výše uvedených kontinentech.

Z hlediska koloniální správy můžeme tyto území rozdělit na **kolonie**, **polokolonie** či jinak **závislá území**. Klasické kolonie můžeme charakterizovat dvěma znaky. Ekonomický spočíval zejména v přesunu důchodu a bohatství z kolonií do metropolí. Politickým znakem byla politická nadvláda metropolí nad koloniemi. Typickým představitelem těchto kolonií byla Indie jakožto součást britské koloniální říše. Polokolonie nebyly plně politicky podřízeny metropolím, avšak byly s nimi svázány nerovnoprávnými hospodářskými smlouvami. Zde můžeme zařadit Čínu, která byla polokolonií podřízenou britským, americkým a japonským zájmům.

¹ Do té doby se převážně užíval termín „zaostalé země“.

Tzv. závislá území byla sice obvykle politicky samostatná, ale různými ekonomickými a politickými vztahy byla podřízena koloniálním zemím. Řada závislých území existuje dodnes.²

Ekonomické hledisko

Rozvojové země můžeme vymezit jako skupinu zemí, které vykazují následující čtyři základní charakteristiky:

- relativně nízkou ekonomickou úroveň (vyjádřenou HDP na obyvatele);
- nesoulad mezi odvětvovou strukturou HDP a zaměstnaností;
- sociálně ekonomický dualismus;
- přetrvávající ekonomickou závislost na rozvinutých zemích ve vnějších ekonomických vztazích.

Všechny rozvojové země však nemusejí bezpodmínečně vykazovat všechny čtyři znaky.

Ekonomickou úroveň země nejčastěji měříme ukazatelem HDP na obyvatele. Podle statistiky Mezinárodního měnového fondu se v roce 2010 průměrný HDP na obyvatele v rozvinutých zemích pohyboval na úrovni 38 024 USD³. V případě rozvojových zemí dosahoval hodnoty 5 954 USD. Lze tedy konstatovat, že HDP na obyvatele v rozvojových zemích je několikanásobně nižší než v případě rozvinutých zemí. [51]

Nesoulad mezi odvětvovou strukturou HDP a zaměstnaností

V rozvojových ekonomikách je stále zaměstnána většina pracovní síly v oblasti zemědělství. Odvětvová struktura hospodářství rozvojových zemí je však podobná struktuře rozvinutých zemí.

Tab. 2.1 Podíl jednotlivých sektorů hospodářství rozvoj. zemí na tvorbě HDP (v %)

	2006	2007	2008	2009
Sektor zemědělství	9,1	9,15	9,39	9,71
Sektor průmyslu	39,7	39,45	40,54	39,22
Sektor služeb	51,2	51,40	50,07	51,07

Zdroj: UNCTADStat, GDP by type of expenditure, vlastní tvorba.

² Evropská Unie má dohromady 20 zámořských území a teritorií.

³ HDP/ob měřeno v PPP (paritě kupní síly), vyjádřeno v běžných cenách USD.

Tabulka 2.1 nám ukazuje podíl jednotlivých sektorů hospodářství rozvojových zemí na tvorbě HDP. Jak již bylo uvedeno výše, odvětvová struktura rozvojových zemí se podobá zemím rozvinutým, struktura zaměstnanosti se však značně liší. Zatímco ve vyspělých zemích je nejvíce pracovní síly zaměstnáno v sektoru služeb, poté průmyslu a nakonec zemědělství, v rozvojových zemích je tomu právě naopak. Stále více než 50 % obyvatelstva je zaměstnáno v sektoru zemědělství, v Burkina Faso, Burundi či například Nigeru je v zemědělství zaměstnáno přes 90 % obyvatel.⁴ Právě tento nesoulad mezi odvětvovou strukturou hospodářství a jejich strukturou zaměstnanosti představuje jeden ze základních ekonomických znaků rozvojových zemí.

Třetím ekonomickým znakem rozvojových zemí je tzv. *sociálně ekonomický dualismus*. Od dříve uplatňované tradiční odvětvové struktury (ASI - největší podíl sektoru zemědělství (A), po němž následovaly služby (S) a nejmenším sektorem byl sektor služeb (I)), se přechází díky postupnému růstu ekonomické úrovně k tzv. moderní odvětvové struktuře (SIA – služby, průmysl, zemědělství). Obě tyto struktury, které jsou vnitřně velmi nesourodé, existují v mnoha rozvojových zemích dodnes. Právě tomuto jevu se říká sociálně ekonomický dualismus.

Za vnější znak rozvojových zemí můžeme označit *přetrvávající závislost na rozvinutých zemích* ve vnějších ekonomických vztazích. Tento znak se projevuje například v teritoriální struktuře zahraničního obchodu, nebo v pohybu zahraničního kapitálu. Tato závislost rozvojových zemí se v průběhu let postupně snižuje, země stále více rozvíjejí obchod mezi sebou navzájem. [1]

2.1.1 Pojetí rozvojových zemí

Můžeme rozlišovat dvojí pojetí rozvojových zemí: [1]

- Užší koncepce,
- Širší koncepce.

Rozdíl spočívá v tom, jaká kritéria jsou použita pro zařazení země do skupiny rozvojových zemí.

⁴ CIA – The World Factbook.

Užší pojetí

Z pohledu užší koncepce (pojetí) mezi rozvojové země zařazujeme ekonomiky podle více ukazatelů, např. politické samostatnosti a charakteru sociálně ekonomických vztahů. Země celého světa jsou rozčleněny do tří skupin: rozvinuté země, transformující se země a země rozvojové. Toto pojetí používá OSN a některé její organizace.

Tab. 2.2 Klasifikace zemí podle OSN (2010)

Rozvinuté země	státy EU (27), ostatní (8)
Transformující se země	jižní a východní Evropa (6), země SNS (12)
Rozvojové země	Latinská Amerika a Karibik (24) Afrika (51) Asie a Pacifik (32)

Zdroj: OSN, World Economic Situation and Prospects 2010.

Publikaci World Economic Situation and Prospects 2010 vydala instituce OSN DESA ve spolupráci s UNCTAD a dalšími 5 regionálními komisemi OSN⁵. Celkem bylo v této zprávě monitorováno 160 zemí, které byly rozčleněny do 3 skupin – viz Tab. 2.2. Mezi rozvinuté ekonomiky můžeme řadit všech 27 členů Evropské Unie a dále Kanadu, USA, Austrálii, Japonsko, Nový Zéland, Island, Norsko a Švýcarsko. Do skupiny transformujících se zemí bylo zařazeno 6 zemí jižní a východní Evropy a dále 12 zemí SNS⁶. Rozvojové země pak tvoří skupinu celkem 107 zemí. Jedná se o 51 zemí Afriky, 32 zemí Asie a oblasti Pacifiku a 25 zemí Latinské Ameriky a Karibiku.

Širší pojetí rozvojových zemí

Širší koncepce, kterou používá IBRD⁷ (resp. Světová banka) a MMF vychází pouze z jediného ukazatele a tím je hrubý národní produkt na jednoho obyvatele. Výhodou jediného ukazatele je jasně kvantifikovatelné zařazení zemí do jednotlivých skupin. Vysoký HNP na obyvatele však nemusí nutně znamenat reálnou ekonomickou rozvinutost celé země.

⁵ DESA – Department of Social and Economic Analysis

UNCTAD – the United Nations Conference on Trade and Development

regionální komise OSN: the Economic Commission for Africa, the Economic Commission for Europe, the Economic Commission for Latin America and the Caribbean, the Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, the Economic and Social Commission for Western Asia.

⁶ SNS – Společenství nezávislých států

⁷ IBRD – Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj

Světová banka každým rokem k 1. červenci uveřejňuje rozdělení jednotlivých ekonomik podle HNP na obyvatele do čtyř skupin:

- Země s nízkým příjmem: do 995 USD;
- Země s nižším středním příjmem: 996 – 3 945 USD;
- Země s vyšším středním příjmem: 3 946 – 12 195 USD;
- Země s vysokým příjmem: 12 196 USD a více.

Tab. 2.3 Klasifikace zemí podle Světové banky, rok 2009

Úroveň příjmu	Počet zemí
nízký příjem	40 zemí
nižší střední příjem	56 zemí
vyšší střední příjem	48 zemí
vysoký příjem	69 zemí

Zdroj: The World Bank, Country and Lending groups.

V tabulce 2.3 můžeme vidět rozdělení zemí do jednotlivých kategorií podle Světové banky. Celkem bylo za rok 2009 sledováno 213 zemí. Země patřící do kategorie s nízkým, nižším středním a vyšším středním příjmem řadíme mezi země rozvojové. Země s vysokým příjmem na obyvatele jsou pak považovány za rozvinuté.

2.1.2 Index lidského rozvoje

Index lidského rozvoje (Human Development Index) je jedním z ukazatelů, který nám poskytuje údaje o celkové kvalitě lidského života. Tento index je zveřejňován od roku 1990 ve statistické publikaci Human Development Report, kterou každoročně vydává UNDP⁸.

HDI je od roku 2010 vypočítáván na základě těchto tří faktorů: Lidské zdraví, přístup ke vzdělání a životní standard. Lidské zdraví je vyjádřeno jako průměrná očekávaná délka života při narození. Úroveň vzdělanosti se skládá ze dvou částí: průměrná doba školní docházky a očekávaná doba tohoto školního vzdělávání. Životní standard je pak vyjádřen jako hrubý národní důchod na osobu v USD, který je přepočítáván na paritu kupní síly. [72]

⁸ UNDP (United Nations Development Programme) – Rozvojový program OSN

Pro konstrukci indexu lidského rozvoje byly stanoveny hodnoty minima a maxima u každé ze složek indexu, které nám zobrazuje tabulka 2.4.

Tab. 2.4 Stanovené hodnoty minima a maxima

Kategorie	Minimum	Maximum
Průměrná očekávaná délka života při narození	20 let	83,2 let
Průměrná doba školní docházky	0 let	13,2 let
Očekávaná doba školní docházky	0 let	20,6 let
HND/ob v paritě kupní síly	163 \$	108 211 \$

Zdroj: Human Development Report 2010.

Pro jednotlivé složky HDI platí následující vztah: $HDI = (aktuální\ hodnota - minimální\ hodnota) / (maximální\ hodnota - minimální\ hodnota)$. Celkový HDI index se pak získá jako geometrický průměr hodnot těchto tří částí.

Index HDI nabývá hodnot 0 až 1, přičemž hodnota blíží se k 1 je přiřazena nejvyspělejšímu státu. Na základě těchto hodnot lze státy rozčlenit do čtyř skupin⁹: [62]

- země s velmi vysokou úrovní lidského rozvoje: $HDI \geq 0,788$;
- země s vysokou úrovní lidského rozvoje: $HDI = 0,67$ až $0,787$;
- země se střední úrovní lidského rozvoje: $HDI = 0,488$ až $0,669$;
- země s nízkou úrovní lidského rozvoje: $HDI < 0,487$.

Tab. 2.5 Rozdělení zemí podle indexu lidského rozvoje v roce 2010

Kategorie	Počet zemí
Země s velmi vysokou úrovní lid. rozvoje	42 zemí
Země s vysokou úrovní lidského rozvoje	43 zemí
Země se střední úrovní lidského rozvoje	42 zemí
Země s nízkou úrovní lidského rozvoje	42 zemí

Zdroj: Human Development Report 2010.

V publikaci Human Development Report 2010, ze které vychází Tab. 2.5, bylo do těchto skupin začleněno 169 zemí. Mezi země s nejvyšším HDI patří Norsko s 0,938

⁹ Do roku 2010 byly používány tři skupiny s následujícím rozmezím: vysoká úroveň lidského rozvoje $HDI \geq 0,8$, střední úroveň lid. rozvoje: $HDI = 0,5$ až $0,799$, nízká úroveň lid. rozvoje: $HDI < 0,5$.

a Austrálie s 0,937.¹⁰ Spodní příčky pak okupují převážně země afrického kontinentu. Zemí s nejnižším indexem lidského rozvoje se stalo Zimbabwe, pro které byla vypočítána hodnota 0,140. Za hlavní přínos HDI lze považovat zahrnutí i jiných oblastí lidského rozvoje, než je jen příjem vyjádřený v HDP na obyvatele. Další výhodou může být porovnání jednotlivých zemí z více hledisek, lze tak upozornit na specifické problémy jednotlivých států. [6]

2.1.3 Index lidské chudoby

Index lidské chudoby (HPI - Human Poverty Index) vychází ze stejných tří oblastí jako index lidského rozvoje: lidské zdraví, úroveň vzdělanosti a hmotná životní úroveň. Avšak na rozdíl od HDI měří míru deprivace těchto oblastí. Jinak řečeno, tento index měří, jaká je rezerva nutná k dosažení určité úrovně kvality života. I když jsou faktory v obou indexech stejné, jejich ukazatele se liší.

Indexy HPI se dělí na dva druhy. Tzv. HPI-1, který je konstruován pro rozvojové země a HPI-2, je určen pro země OECD. Rozdíl mezi těmito indexy spočívá v odlišné struktuře ukazatelů, ze kterých se indexy skládají. V následující části se budu zabývat pouze indexem HPI-1.

Tab. 2.6 Ukazatele indexu lidské chudoby (HPI-1)

	Výchozí oblasti		
	<i>Lidské zdraví</i>	<i>Úroveň vzdělanosti</i>	<i>Hmotná životní úroveň</i>
Ukazatelé	Pravděpodobnost nedožítí se věku 40 let	Míra negramotnosti dospělých	% populace bez přístupu k pitné vodě
			% podvyživených dětí

Zdroj: [1]

Výpočet ukazatele HPI vypadá následovně: $HPI = [1/3(P1^3 + P2^3 + P3^3)]^{1/3}$ ¹¹. Čím nižší je výsledná hodnota, tím lepší je postavení země. Bohužel existuje stále řada zemí, u nichž nejsou dostupná relevantní data k výpočtu tohoto indexu, a proto do jisté míry snižují hodnocení pořadí zemí v tomto žebříčku. [1]

¹⁰ Česká republika se umístila na 28. místě s hodnotou HDI 0,841.

¹¹ P1 – pravděpodobnost nedožítí se věku 40 let, P2 – Míra negramotnosti dospělých, P3 – nevážený průměr mezi dvěma ukazateli: procentem populace bez přístupu k pitné vodě a procentem podvyživených dětí.

Podle dokumentu Human Development Report 2009 se na prvních příčkách umísťují země spadající pod Latinskou Ameriku: Barbados, Uruguay, Chile, nebo Argentina. Jejich hodnota HPI činí v průměru 3 %. Nejhuře se umístily státy afrického kontinentu (Guinea, Etiopie, Niger, Burkina Faso či Čad). Výše HPI v těchto zemích přesahuje hranici 50 %.

Tab. 2.7 Ukazatele HPI ve státu Niger

Ukazatel	Hodnota ukazatele (v %)
Pravděpodobnost nedožítí se věku 40 let	29,0
Míra negramotnosti dospělých	71,3
Populace bez přístupu k pitné vodě	58,0
Procento podvyživených dětí	44,0
Celková hodnota HPI	55,8

Zdroj: Human Development Report 2009.

2.1.4 Nejméně rozvinuté země

Nejméně rozvinuté země (LDC – Least developed countries) je označení pro skupinu rozvojových zemí s vysokým stupněm zaostalosti. Všechny tyto ekonomiky se geograficky nacházejí v tzv. pásu chudoby¹² a žije zde více než 637 mil. obyvatel (10 % světové populace).

Sestavováním kritérií pro zařazení ekonomik mezi LDC byl pověřen Výbor pro rozvojové otázky (Committee for Development Policy, CDP), působící v rámci Ekonomické a sociální rady OSN. V roce 1971 byla poprvé stanovena tři kritéria pro zařazení zemí mezi LDC. Tyto **kritéria** byla v roce 1991 upravena a nyní mají následující podobu:

- *Nízký národní důchod* – HDP/ob v průměru za 3leté období je menší než 905 USD a maximálně 1086 USD.
- *Index ekonomické zranitelnosti* – odráží nestabilitu zemědělské produkce, exportu zboží a služeb, koncentraci zbožíového exportu, nevýhodu malé ekonomiky a procento vysídlené populace kvůli přírodním katastrofám. Jeho hodnota musí být vyšší než 42.

¹² území mezi obratníkem Raka a Kozoroha, výjimkou je Afghánistán, který leží více na severu

- *Index lidských aktiv* – jde o vážený průměr z minimální potřeby spotřeby kalorií na hlavu v %, míry dětské úmrtnosti, míry vzdělanosti dospělých a míry školní docházky na středních školách. Hodnota tohoto indexu musí být menší než 58.
- *Ekonomika s maximálním počtem obyvatel 75 milionů.*

Seznam zemí bývá revidován Výborem pro rozvojové otázky každé 3 roky, poslední revize proběhla v březnu roku 2009. Státy jsou do seznamu LDC zařazovány na vlastní žádost. Původní počet těchto zemí byl 25, postupně se rozšiřoval a k dnešnímu datu do této skupiny patří **49 států**. 33 zemí spadá do regionu subsaharská Afrika, 15 do oblasti Asie a Tichomoří a jedna země se nachází v regionu Latinská Amerika a Karibik.¹³ Statut LDC může být zemím odebrán, pokud po dvě po sobě jdoucí období (6 let) překročí hraniční hodnoty minimálně dvou třetin uvedených kritérií. Ze seznamu LDC byly dosud vyřazeny jen dvě země: v roce 1994 Botswana a Kapverdské ostrovy v roce 2007. Ekonomikám LDC mohou být poskytnuty zvýhodněné půjčky od mezinárodních institucí či mohou dostat zvýšenou rozvojovou pomoc. Vyspělé ekonomiky jim zaručují preferenční režim. [6]

2.2 Charakteristika rozvojových regionů

V souladu s užším pojetím rozvojových zemí použijí pro charakteristiku jednotlivých oblastí členění na tři hlavní regiony: Latinská Amerika a Karibik, Afrika, Asie a Tichomoří.

2.2.1 Latinská Amerika a Karibik

Hospodářství zemí Latinské Ameriky a Karibiku (LAK) je převážně orientováno na zemědělství a cestovní ruch. Většina ekonomik zemí LAK byla na začátku 90. let poznamenána politickou nestabilitou, hyperinflací a obrovskými sociálními problémy. Postupně docházelo k provádění tržně orientovaných ekonomických reforem, které měly zajistit hospodářskou stabilitu. Došlo k obchodní liberalizaci, privatizaci, fiskální restrikci či vytvoření systému sociálního a důchodového zabezpečení. Státy se snaží o přeměnu svých ekonomik ze zbožově orientovaných na služby.

¹³ The Least Developed Countries Report 2009

Tab. 2.8 Ekonomické ukazatele Latinské Ameriky a Karibiku v letech 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Růst HDP (v %)	4,7	5,6	5,8	4,3	-1,8	4,0
Inflace (v %)	6,3	5,3	5,4	7,9	6,0	6,2
Saldo BÚ (v % k HDP)	1,4	1,6	0,4	-0,6	-0,5	-1,0

Zdroj: World Economic Outlook 2010.

V tab. 2.8 vidíme vybrané ekonomické ukazatele regionu LAK za období 2005 – 2010. Ačkoli tempo růstu HDP je vyšší než ve vyspělých ekonomikách, nedosahuje hodnot ostatních rozvojových zemí, kde míra růstu za rok 2008 dosahovala hodnot přes 5 %, v roce 2009 okolo 2 %. Výše inflace okolo 6 % je zapříčiněna zejména státy jižní části Ameriky, kdy Argentina a Venezuela vykazují přes desetiprocentní inflační nárůst. Ve Venezuele se pro rok 2010 očekává výsledek 29,7 %. Z karibských států dosahuje nejhorších výsledků Jamajka, u té se inflační nárůst pohybuje okolo 14 %. [52] Charakteristickým rysem ekonomického růstu posledních let je vzrůst domácí poptávky. Ten však nevyvolal růst domácí produkce a proto dochází k nárůstu importu v těchto zemích. To negativně ovlivňuje výsledek salda běžného účtu platební bilance, který se od roku 2008 dostal do záporných hodnot.

Průvodním jevem ekonomických reforem v zemích LAK bylo zhoršování životních podmínek převážné části obyvatel, které vyplývá ze stále rostoucí nerovnosti v rozdělování příjmů. Důsledkem rozpočtových škrtů v sociální oblasti byl další propad v životní úrovni obyvatel (zvýšila se míra chudoby) a došlo také k navýšení nezaměstnanosti. V roce 2009 se nezaměstnanost ve většině zemí LAK pohybovala okolo hranice 10 %. Zemí s nejvyšší mírou nezaměstnanosti (14,9 %) se stala Dominikánská republika. Skutečný počet nezaměstnaných je však v těchto zemích daleko vyšší, protože značná část obyvatelstva není vedena v oficiálních seznamech nezaměstnaných. Tento problém se však netýká jen latinskoamerického regionu, ale je typický pro všechny rozvojové země. Dalším problémem regionu je negramotnost obyvatelstva, která v některých zemích LAK dosahuje výše až 30 %. Bez zlepšení této situace a zvýšení úrovně vzdělanosti obyvatelstva nelze počítat s vyřešením chudoby a zlepšením situace v nezaměstnanosti. [2]

* odhad

2.2.2 Afrika

Africký kontinent patří k nejzaostalejším na světě. Více než dvě třetiny nejméně vyspělých států leží právě v této oblasti.¹⁴ Afrika se skládá ze dvou hlavních subregionů: severní Afrika a subsaharská Afrika. Tyto subregiony jsou odlišné jak v ekonomické, tak mimoekonomické oblasti. Region v severní části Afriky je založen na těžbě ropy, zatímco subsaharská Afrika se potýká s bídou, hladem, zadlužeností a polickou nestabilitou. O povrch celého afrického kontinentu se dělí přibližně v poměru 30:70, na africké populaci se podílejí přibližně $\frac{1}{4} : \frac{3}{4}$. 33 zemí subsaharské Afriky je vzhledem ke své nízké ekonomické úrovni zařazeno organizací UNCTAD mezi 49 nejméně rozvinutých států světa. [71]

Od druhé poloviny 90. let dochází v zemích Afriky k relativně vyváženému ekonomickému růstu. Za významné faktory tohoto vývoje lze považovat především faktory vnitřní, zejména snížení počtu ozbrojených konfliktů či zavádění opatření v rámci ekonomických reforem, zaměřených na dosažení makroekonomické stability. Z vnějších pozitivních faktorů lze jmenovat stoupající příliv finančních toků ve formě oficiální rozvojové pomoci a soukromých zahraničních investic. [2]

Tab. 2.9 Ekonomické ukazatele regionu severní Afrika v letech 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Růst HDP (v %)	5,3	5,7	5,6	5,1	2,4	4,5
Inflace (v %)	6,4	7,5	10,0	13,5	6,6	6,5
Saldo BÚ (v % k HDP)	17,2	19,0	15,7	15,5	1,8	5,2

Zdroj: World Economic Outlook 2010.

Tab. 2.10 Ekonomické ukazatele regionu subsaharská Afrika v letech 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Růst HDP (v %)	6,3	6,5	6,9	5,5	2,1	4,7
Inflace (v %)	8,9	7,3	7,1	11,6	10,6	8,0
Saldo BÚ (v % k HDP)	-0,4	4,3	1,2	0,9	-2,1	-1,7

Zdroj: World Economic Outlook 2010.

¹⁴ Výjimkou je Jihoafrická republika, která je nejvyspělejším státem afrického kontinentu. Podílí se více než jednou pětinou na HDP Afriky a tvoří 21 % afrického exportu.

* odhad

Jak nám ukazují tabulky 2.9 a 2.10, Afrika v posledních letech zaznamenává relativní stabilní růst HDP, který se pohyboval okolo 5 %. Do budoucna se očekává podobný příznivý vývoj této makroekonomické veličiny. Stále větší fiskální a monetární disciplínu afrických zemí v rámci snahy o stabilizaci makroekonomického prostředí dokazuje fakt, že se v roce 2002 podařilo snížit inflaci na jednociferné číslo. Tento vývoj trval až do roku 2007, resp. 2008, kdy se opět inflace v obou afrických regionech dostala nad hranici 10 %. Nejhorších výsledků dosahovala Etiopie (25,3 % v roce 2008, 36,4 % v roce 2009), Seychely (37 % v roce 2008) či Demokratická republika Kongo. V tomto státě se v roce 2009 vyšplhala inflace na hodnotu 46,2 %. Výhled do příštích let však ukazuje pozitivní vývoj a snižování inflace ve většině afrických států. Kolísavý vývoj platební bilance hlavně v oblasti subsaharské Afriky svědčí o stále vysoké závislosti afrického exportu na vnějších faktorech, především na cenách vyvážených surovin. [52]

Afrika i přes některé pozitivní výsledky makroekonomických ukazatelů stále zůstává v rámci rozvojového světa nejchudším regionem. Chudoba je v Africe nerovnoměrně rozdělena (v nejvíce chudých státech se jedná až o 90 % obyvatel, v jiných nedosahuje ani 10 %). Problémem také zůstává nedostatečná zdravotní péče či vysoký podíl negramotného obyvatelstva. Pouze za předpokladu řešení těchto zásadních problémů bude možné zlepšit sociální a ekonomickou situaci v Africe. [2]

2.2.3 Asie a Tichomoří

Tento region se vyznačuje velkou rozdílností ekonomik, ať už se jedná o počet obyvatel, velikost, ekonomickou sílu či úroveň. Je rozdílný také náboženskými, kulturními a sociálními podmínkami, které v zemích vládou. Můžeme zde najít státy s nízkým příjmem (Bangladéš, Myanmar) a také země s vysokým příjmem (Spojené Arabské Emiráty, Brunej). Společným znakem zemí asijského regionu zůstává populační tlak. Jsou zde soustředěny přibližně 2/3 obyvatelstva celého rozvojového světa.

Tab. 2.11 Ekonomické ukazatele Asie a Tichomoří v letech 2005 - 2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Růst HDP (v %)	9,0	9,8	10,6	7,9	6,6	8,7
Inflace (v %)	3,8	4,2	5,4	7,4	3,1	5,9
Saldo BÚ (v % k HDP)	4,2	6,1	7,0	5,7	4,1	4,1

Zdroj: World Economic Outlook 2010.

Asie je regionem s meziročními nejvyššími tempy růstu ze všech rozvojových regionů. Nejlepšího výsledku dosahuje každoročně Čína, jejíž růst HDP se pohybuje pravidelně okolo 10 %. Vysokého růstu HDP dosahuje také stát Východní Timor (12,8 % v roce 2008, 7,4 % v roce 2009). Asie nepatří mezi rozvojové regiony, které by měly vážnější problémy s inflací. Dlouhodobý průměr této veličiny se pohybuje okolo 4 %. Mezi země s nejvyšší inflací patří Pákistán (20,8 % v roce 2009), Samoa (14,4 %) a Indie (10,9 %). Asie zaujímá významné místo v mezinárodním obchodě a její objem exportu převyšuje import. V posledních letech také dochází k nárůstu intraregionálního obchodu, což pozitivně ovlivňuje ekonomický vývoj všech ekonomik. Stále rostoucí čínský export zvyšuje přebytky obchodní bilance Asie. Asie se tak stala spolu se severní Afrikou rozvojovým regionem, který stále vykazuje aktivní obchodní bilanci. [52]

Tichomoří

Tento specifický region tvoří ostrovy a ostrůvky, které vznikly na základě dekolonizačních aktů OSN. Můžeme zde zařadit 12 nezávislých států¹⁵ a závislá území USA, Francie, Spojeného Království, Nového Zélandu, Austrálie a Chile. Největším státem je jednoznačně Papua-Nová Guinea. Ta se rozkládá na 88 % celkové plochy Tichomoří a žije zde přibližně 71 % celkové populace. Ekonomiky tichomořského regionu vykazují relativně nízký ekonomický růst (okolo 3 %), ten je ovlivňován především rozptýlenou geografickou polohou, malou vybaveností přírodními zdroji a vysokou frekvencí přírodních katastrof. Vzdálenost a izolovanost jednotlivých ostrovů zvyšuje dopravní náklady a ztěžuje možnost obchodu mezi nimi. Soukromý sektor je velmi slabý a nediverzifikovaný, což má za následek nízkou produktivitu práce a neschopnost ekonomik podpořit poptávku. Deficity obchodních

* odhad

¹⁵ Federativní státy Mikronésie, Fidži, Kiribati, Marshallovy ostrovy, Nauru, Palau, Papua-Nová Guinea, Samoa, Šalamounovy ostrovy, Tonga, Tuvalu, Vanuatu

bilancí vyplývají z nízkých a nestabilních exportů, vysokých importů a nízkých přímých zahraničních investic. Většina ekonomik tichomořského regionu je závislá na zahraniční pomoci.

Mezi zdroje umožňující ekonomický rozmach patří zemědělství, rybolov, lesnictví a turistický ruch. V zemědělství pracuje většina obyvatel tichomořských ostrovů, v některých státech tvoří až 40% HDP a více než 50 % exportu. Největší naděje jsou do budoucna vkládány do cestovního ruchu, který je významným zdrojem příjmů. [4]

2.3 Rozvojová politika EU

Všechny rozvojové země jsou z větší či menší části závislé na zahraniční pomoci ekonomicky vyspělejších států. Evropská Unie je největším poskytovatelem této rozvojové pomoci. Právě z Evropy plyne více než 50 % světových prostředků určených pro tuto oblast.

2.3.1 Právní zakotvení

Rozvojová spolupráce je důležitou součástí vnějších ekonomických vztahů EU. Jedná se o politiku, která pouze doplňuje jednotlivé rozvojové programy členských států. Pravomoci Unie jsou tedy v této oblasti sdílené. Rozvojová politika procházela dlouhým procesem právních úprav. První úprava vztahů mezi zeměmi EHS a jejich bývalými koloniemi je zakotvena v Římské dohodě, hlavě IV, čl. 131-136. Právě tato právní úprava položila základ specifické formě spolupráce rozvinutých a rozvojových zemí. Samostatného právního základu se jí dostalo ale až ve Smlouvě o Evropské Unii, Hlava XX, čl. 177 - 181. Lisabonská smlouva zařadila oblast rozvojové spolupráce do Hlavy III: Spolupráce se třetími zeměmi a humanitární pomoc. Tato hlava se dělí na 3 kapitoly: Kapitola 1 – rozvojová spolupráce, Kapitola 2 – hospodářská, finanční a technická spolupráce se třetími zeměmi, Kapitola 3 – humanitární pomoc. Obecný právní rámec rozvojové spolupráce obsahují nařízení 2110/2005 a nařízení 2112/2005 o přístupu k vnější pomoci Společenství. [8]

2.3.2 Cíle a zásady rozvojové spolupráce

Politika Unie v oblasti rozvojové spolupráce má za cíl:¹⁶

- Udržitelný hospodářský a sociální rozvoj rozvojových zemí,
- Hladké a postupné zapojení rozvojových zemí do světového hospodářství,
- Boj proti chudobě.

Lisabonská smlouva zdůraznila, že hlavním cílem je snížení a výhledově i vymýcení chudoby. Tento cíl musí být zohledněn ve všech politikách s pravděpodobným dopadem na rozvojové země.

Rozvojová politika je založena na principech tzv. **3C** (koherence, koordinace a komplementarita). **Koherence** je zde myšlena jako sladění ostatních politik Evropské Unie ve vztahu k rozvojové politice. Rozvojová pomoc EU by měla být **koordinována** s rozvojovými politikami jednotlivých členských států a jednotlivé procedury pomoci by měly být harmonizovány. **Komplementarita** znamená, že rozvojová politika EU doplňuje politiky členských států, nemělo by tak docházet k překrývání konkrétních programů pomoci. [2]

2.3.3 Institucionální zajištění

Rozvojovou spoluprací se zabývají všechny hlavní orgány EU – Rada EU, Evropský parlament i Evropská komise. První dva orgány společně rozhodují o přijetí legislativy. Komise je zodpovědná za navrhování legislativy a provádění rozvojové politiky EU. V rámci Evropské Komise je za oblast vnějších vztahů zodpovědné **Generální ředitelství pro rozvoj** (DG for Development). Toto ředitelství koordinuje vztahy s Africkými, Karibskými a Tichomořskými státy (ACP), regionálními ekonomickými uskupeními a zámořskými státy a územími. V této souvislosti GŘ navrhuje strategii spolupráce s těmito státy a územími, koordinuje a monitoruje financování poskytované prostřednictvím Evropského rozvojového fondu a nástroje rozvojové spolupráce. Evropským komisařem pro rozvoj byl pro období 2010 – 2014 jmenován Andris Piebalgs z Lotyšska.

¹⁶ podle Smlouvy o Evropské Unii

Generální ředitelství pro obchod se také podílí na rozvojové politice. Pomáhá rozvojovým zemím rozšířit jejich zahraniční obchod a zlepšit přístup na trh Evropské Unie.

Úřad pro humanitární pomoc (ECHO) byl zřízen roku 1992 Evropskou Komisí. Jeho úkolem je poskytovat pomoc obětem přírodních katastrof či válek (formou dodávek zboží a služeb). V rozdělování humanitární pomoci spolupracuje s dalšími mezinárodními organizacemi, např. OSN.

Úřad pro spolupráci **EuropeAid** vznikl v roce 2001. Nese odpovědnost za realizaci projektů a programů v rozvojových zemích. Programy implementuje na základě politik, které připravily GŘ pro rozvoj a GŘ pro vnější vztahy. [49]

2.3.4 Druhy a nástroje rozvojové spolupráce

Konkrétní rozvojovou pomoc můžeme rozčlenit do několika skupin: [3]

- Všeobecný systém preferencí (GSP);
- Podpora investic – např. prostřednictvím programu European Communities Investment Parties;
- Ochrana životního prostředí;
- Boj proti drogám;
- Boj proti HIV/AIDS;
- Potravinová pomoc;
- Pomoc uprchlíkům;
- Humanitární pomoc;
- Finanční pomoc;
- Podpora demokratizace a lidských práv.

Všeobecný systém preferencí (GSP)

Generalised System of Preferences (GSP) je obchodně politické opatření, v jehož rámci poskytují rozvinuté země rozvojovým zemím jednostranně zvýhodněný přístup na vlastní trhy. Je prováděn v souladu s doporučením UNCTAD z roku 1968 a na základě výjimky k doložce nejvyšších výhod GATT/WTO. Tento systém musí být všeobecný, nerekiproční a nediskriminační. Jeho cílem je přispívat k zapojování rozvojových zemí

do mezinárodního obchodu. Evropská unie poprvé zavedla tento systém v roce 1971, vyhlášen je vždy na 10 let. Pro období 2006 – 2015 vydala Komise závaznou představu realizace GSP s tím, že konkrétní provádění bude zajišťováno dílčími nařízeními Rady. [9]

GSP zahrnuje tři samostatné preferenční režimy:

- **Standardní GSP:** poskytuje rozvojovým zemím preference na více než 6200 položek celního sazebníku.
- **GSP Plus:** zvláštní pobídkový režim pro udržitelný rozvoj a řádnou správu věcí veřejných. Tento režim nabízí další snižování celních sazeb na podporu ohrožených rozvojových zemí v jejich ratifikaci a provádění mezinárodních úmluv v oblasti lidských práv, základních pracovních norem, udržitelného rozvoje a správě věcí veřejných.
- **Vše kromě zbraní (EBA):** režim, který je určen výhradně pro nejméně rozvinuté země. Umožňuje bezcelní a množstevně neomezený přístup na trh EU pro všechny výrobky s výjimkou zbraní a střeliva. [28]

Aktuálně platné nařízení týkající se uplatňování systému GPS přijala Rada 22. července 2008 (732/2008) a vztahuje se k období od 1. ledna 2009 do 31. prosince 2011. Pokrytí jednotlivých režimů dle tohoto nařízení nám ukazuje tabulka 2.12.

Tab. 2.12 Pokrytí jednotlivých režimů dle nařízení Rady 732/2008

Režim	Počet zemí	Počet produktů	Druh výhody
<i>Standard GSP</i>	176	6244	Nesenzitivní produkty – bezcelní přístup Senzitivní produkty – snížená cla
<i>GSP Plus</i>	16	6336	Bezcelní přístup
<i>EBA</i>	49	7140	Bezcelní přístup produktů s výjimkou zbraní a střeliva

Zdroj: DG Trade, vlastní úprava.

Aby mohla rozvojová spolupráce Evropské Unie fungovat v praxi, bylo třeba zajistit finanční zdroje. **Existují dva finanční nástroje** v oblasti rozvojové spolupráce EU:

- DCI (Financing instrument for development cooperation),
- EDF (European development fund).

Nástroj DCI

Finanční nástroj pro rozvojovou spolupráci DCI vznikl 18. prosince 2006 nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 1905/2006. Tento nástroj je součástí rozpočtu Evropské Unie a vznikl za účelem naplnění rozvojových cílů tisíciletí prostřednictvím spolupráce se 48 zeměmi Asie, Latinské Ameriky, Blízkého východu a Jižní Afriky. Rozvojová pomoc je poskytována pomocí zeměpisných a tématických programů a programu pro země ACP, které provedly reformy v sektoru zabývajícím se produkcí cukru.

Zeměpisné programy pokrývají oblasti pěti regionů: Latinská Amerika, Střední Asie, Asie, Blízký východ a Jižní Afrika a jsou zaměřeny na podporu zaměstnanosti, vymýcení chudoby, demokracie, dodržování lidských práv, zavádění institucionálních reforem apod.

Tématické programy doplňují programy zeměpisné. Zahrnují zvláštní oblast činností, jež jsou v zájmu skupiny partnerských zemí, která není vymezena na základě zeměpisných kritérií. Bylo schváleno 5 tématických programů:

- Investice do lidských zdrojů;
- Životní prostředí a udržitelné hospodaření s přírodními zdroji;
- Nestátní organizace a místní správa;
- zajišťování potravin;
- spolupráce v oblasti migrace a azylu.

Dále byl vytvořen **program pro země ACP**, jež jsou signatáři protokolu o cukru¹⁷. Pomoc těmto zemím je zaměřena na podporu hospodářské diverzifikace oblastí závislých na produkci cukru, řešení dopadů reformy v oblasti cukru na zaměstnanost, využívání půdy apod. [25]

Tab. 2.13 Finanční alokace pro nástroj DCI v období 2007 – 2013

Typ programu	Finanční prostředky (mld. EUR)
Zeměpisné programy	10,057
Tématické programy	5,596
Program pro země ACP	1,244
Celkem	16,897

Zdroj: Nařízení Evropského parlamentu a Rady č.1905/2006.

¹⁷ Jedná se o 18 zemí ACP. Protokol je zřízen rozhodnutím Rady č.627/2007.

Celkově bylo pro nástroj rozvojové spolupráce DCI vyčleněno 16,897 mld. EUR. Přibližně dvě třetiny prostředků (10,1 mld. EUR) plyne podporovaným zemím prostřednictvím zeměpisných programů, následují tématické programy (5,6 mld. EUR) a nejméně prostředků (1,2 mld. EUR) je určeno signatářům protokolu o cukru.

Nástroj EDF

Evropský rozvojový fond (EDF) je hlavním finančním nástrojem partnerství mezi zeměmi ACP a Evropskou unií. Tento fond vznikl v roce 1959 a není součástí společného rozpočtu Evropské unie. Je financován přímo příspěvky jednotlivých členských států Unie a je spravován podle vlastních pravidel. Sídlo Evropského rozvojového fondu je v Lucemburku a spravuje ho Evropská komise. Cílem programů EDF je podpora hospodářského, sociálního a kulturního rozvoje zemí a politické stability v regionu. EDF zahrnuje například podporu rizikového kapitálu, nebo poskytování úvěrů soukromému sektoru. Každý EDF se uzavírá na období pěti let. První EDF pokrýval období 1959 – 1964. Aktuální rozvojový fond je již desátým v pořadí a je určen na období 2008 – 2013. [26]

Tab. 2.14 Finanční alokace pro 10. Evropský rozvojový fond

	Finanční prostředky (mld. EUR)
Zdroje pro země ACP, z toho:	21,966
Financování státních a regionálních programů	17,766
Financování spolupráce uvnitř ACP	2,700
Financování investičního nástroje	1,500
Zdroje pro zámořské státy a území	0,286
Zdroje určené Komisi na podporu výdajů spojených s plánováním a prováděním EDF	0,430
Celkem	22,682

Zdroj: Vnitřní dohoda mezi členskými státy EU. 9. září 2006.

Jak uvádí tabulka 2.14, výše finančních prostředků na období 2008 – 2013 činí 22,7 mld. EUR, z toho 21,966 mld. EUR je určeno pro země ACP. Pro zámořské země a území bylo vyčleněno 0,286 mld. EUR, na výdaje spojené s plánováním a prováděním EDF pak bylo určeno 0,430 mld. EUR. Mezi výdaje spojené s prováděním EDF můžeme zařadit přípravu dalšího Evropského rozvojového fondu, audit, studie, publikace, počítačové sítě apod.

2.3.5 Rozvojová strategie EU a rozvojové cíle tisíciletí

V roce 2000 byl na zasedání Evropské rady přijat dokument „**Rozvojová politika ES**“. Tento dokument představoval první pokus o ucelenou strategii v oblasti rozvojové spolupráce. Nepřinesl však žádné výrazné změny a pouze shrnoval dosavadní cíle a principy rozvojové politiky. Po jeho přijetí se však rozpoutala diskuze členských států na téma rozvojová politika. Vyšlo najevo, že je zapotřebí vypracovat nový dokument, zohledňující závěry předešlých diskusí, časové hledisko a také závěry z tzv. Miléniového summitu OSN. Ten se konal od 6. do 8. září 2000 v New Yorku. Na tomto zasedání vznikl program **Rozvojové cíle tisíciletí**, který má vést k odstranění největších problémů rozvojového světa. Země se dohodly na následujících osmi prioritách, kterých se má dosáhnout do roku 2015:

- Odstranit extrémní chudobu a hlad,
- Dosáhnout základního vzdělání pro všechny,
- Prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti,
- Snížit dětskou úmrtnost,
- Bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi,
- Zajistit udržitelný stav životního prostředí,
- Budovat světové partnerství pro rozvoj.

Všechny tyto priority obsahují konkrétní výsledky, kterých se má do stanoveného časového horizontu dosáhnout. Již dnes je jasné, že mnoho z těchto cílů se nepodaří splnit, je však důležité v této snaze dále pokračovat a především zlepšit přístup některých zemí k tomuto závazku. [54]

V prosinci 2005 byl na zasedání Evropské rady přijat nový dokument „**Evropský konsensus o rozvoji**“. Tento dokument představuje novou, ucelenější a propracovanější strategii rozvojové politiky EU. Za hlavní cíl zde bylo označeno odstraňování chudoby v kontextu udržitelného rozvoje, včetně plnění výše uvedených rozvojových cílů tisíciletí. [2]

Evropská Unie vyplatila v roce 2009 v rámci pomoci rozvojovým zemím 49 mld. EUR, což odpovídá 0,42 % HNP. Tato pomoc by měla být do roku 2015 zvýšena až na 0,7 % HNP. EU je tak stále největším poskytovatelem rozvojové pomoci na světě. Tato pomoc se však nezaměřuje pouze na poskytování finančních prostředků, ale také na rozvoj trhů a obchodu rozvojových zemí.

3. EU a ACP – vývoj spolupráce

Skupinu afrických, karibských a tichomořských zemí tvoří v současnosti 79 států, z nichž 48 je z Afriky, 16 z Karibiku a 15 z Tichomoří¹⁸. Celkově jejich rozloha tvoří 25,5 mil. km², což je asi 5 % celkové rozlohy světa. Se 792,6 mil. obyvatel (12 % obyvatel světa) představují země ACP významný lidský potenciál. Jejich podíl na světové ekonomice je však nízký. Na světovém HDP se podílejí pouze 1-2 %. V roce 2009 se podílely země ACP 3,5 % na světovém importu a 2,9 % na světovém exportu¹⁹. Většinou se jedná o průmyslově málo rozvinuté země, které jsou zaměřeny na těžbu, zpracování zemědělských produktů a lehký průmysl. [4]

3.1 Počátky spolupráce mezi EHS a rozvojovými zeměmi – Yaoundé I, II

Hlavním mezníkem vzniku vztahů mezi EHS a rozvojovými zeměmi bylo zahájení procesu dekolonizace. Všechna zámořská území, která byla do roku 1962 jednostranně přidružená, získala nezávislost (s výjimkou francouzského Somálska). Politická nezávislost zemí s sebou přinesla změnu vztahů mezi Evropou a bývalými koloniemi. Bývalé mateřské země si chtěly udržet vliv ve svých koloniálních zámořských teritoriích a proto začaly být hledány nové cesty k udržení hospodářských a obchodních svazků.

Osmnáct nově vzniklých afrických zemí AASM²⁰ podepsalo v červenci 1963 v kamerunském hlavním městě Yaoundé se šesti státy EHS Dohodu o přidružení. Šlo o první tzv. čistou asociační dohodu, která byla dle místa svého podpisu nazvána **Yaoundé I**. Tato dohoda vstoupila v platnost 1. června 1964 a byla založena na principu reciprocit a rovnosti mezi smluvními stranami. Cílem této úmluvy, která byla vytvořena na období pěti let, byla „další industrializace států a diverzifikace jejich ekonomik“. Finanční pomoc v oblasti rozvojové politiky v období 1963 – 1968 zajišťoval 2. EDF. Prostředky byly určeny převážně na podporu zemědělství (40 %) a také na rozvoj dopravy a komunikací (asi 30 %). Tyto finanční zdroje byly stejně jako v následujících obdobích doplněny půjčkami Evropské investiční banky.

¹⁸ rozdělení jednotlivých států ACP viz příloha č. 1

¹⁹ European Commission: DG Trade

²⁰ AASM – Associated African States and Madagascar (Sdružené africké státy a Madagaskar)

V roce 1968 byla podepsána tzv. Arushská dohoda I o přistoupení dalších tří východoafrických anglofonních států (Keňa, Tanzanie a Uganda). Tato dohoda však nevstoupila v platnost z důvodu nedokončení ratifikačních procesů. [2]

Po vypršení platnosti dohody Yaoundé I byla 29. července 1969 podepsána **Yaoundská dohoda II** a o dva měsíce později také Arushská dohoda II (24. září 1969). Obě konvence vstoupily v platnost 1. ledna 1971 na 5leté období a zajišťovaly spolupráci s EHS celkem 22 rozvojovým zemím²¹. Za hlavní oblasti spolupráce byly v dohodách označeny liberalizace vzájemného obchodu zbožím a službami, pohyb osob a pohyb kapitálu. Realizace dohod byla prováděna na základě recipročních preferencí, finanční pomoc byla zajišťována prostřednictvím 3. EDF²².

Tab. 3.1 Výše finančních prostředků určených pro období 1969-1975 (Yaoundé II)

Zdroj	Objem prostředků (mil. UA)
Evropský rozvojový fond (3. EDF)	666
Evropská investiční banka	64
Celkem	730

Zdroj: The Second Yaoundé Convention, 1969.

Částka 730 mil. UA²³ uvedená v tab. 3.1 byla podle článku 16 úmluvy Yaoundé II určena pro podporu v oblasti hospodářských a sociálních investic (projekty ekonomické a sociální infrastruktury, projekty obecného zájmu, technická pomoc), podporu v oblasti technické spolupráce, pomoc při diverzifikaci produkce a výroby a pro oblast regulace kurzů (snaha zmírnit dopady výkyvů světových cen). [70]

V průběhu platnosti dohod Yaoundé I a II nebylo dosaženo výraznějších úspěchů. Ekonomická spolupráce mezi EHS a přidruženými rozvojovými zeměmi probíhala ve velké míře pouze podle zájmů a pravidel, která byla stanovena západoevropskými partnery. Vývoz zemí AASM do zemí Společenství se během platnosti Yaounde I pohyboval mezi 35,4 %

²¹ 18 zemí AASM, 3 země Arushské dohody, 1971 přistoupil k dohodě Yaoundé II Mauricius

²² Dohoda z Arushy neobsahovala ustanovení o finanční a technické spolupráci, toto bylo ošetřeno zvláštním protokolem.

²³ UA – Units of account – zúčtovací jednotky zavedené pro zjednodušení platebního styku, v nichž se stanovovaly rozpočty a fondy. Do roku 1971 odpovídala jedna zúčtovací jednotka jednomu US dolaru. Od roku 1975 byla používána EUA, která se sestavovala z koše měn jednotlivých členských států, od 1979 byla nahrazena jednotkou ECU – European Currency Unit sestavovanou na stejném principu jako EUA.

v roce 1963 a 38,4 % v roce 1968. Později však začal postupně klesat a v roce 1973 činil 33,6 %. [47]

Pozitivem tohoto období bylo vytvoření společných orgánů, kterými byly: Rada přidružení, Výbor přidružení, Parlamentní konference a Rozhodčí soud. Smlouvy položily základ pro další asociační dohody, které byly následně podepsány. Celkové výsledky realizace Yaoundských dohod však zůstaly za původním očekáváním. [2]

3.2 Vývoj vztahů EHS/EU a zemí ACP – dohody z Lomé

V průběhu 60. a na počátku 70. let získaly suverenitu další rozvojové země, a to nejen africké, ale také karibské a tichomořské. Tato stále početnější skupina se rozhodla i nadále spolupracovat s EHS jako jeden celek. Od první poloviny 70. let začala probíhat jednání o budoucí podobě přidružení těchto rozvojových zemí. Jednání byla ovlivněna několika zásadními událostmi. První typ představovaly surovinové, potravinové či energetické krize, které se ve světové ekonomice začaly objevovat. Tyto významně ovlivnily rozhodování rozvojových zemí při předkládání požadavků a návrhů při jednáních o nové dohodě o přidružení. Druhým zásadním momentem byl v roce 1973 vstup Velké Británie do ES, který si žádal řešení v podobě úpravy vztahů s rozvojovými zeměmi Commonwealthu²⁴. K prvnímu jednání o nové podobě dohod došlo v květnu 1973 v Abidjanu, hlavním městě Pobřeží slonoviny. Následovala další řada zdoluhavých a složitých jednání, které v roce 1975 vyústily v podepsání tzv. první loméské dohody. Vznikla tak mnohem širší spolupráce EHS a rozvojových zemí, které byly od tohoto momentu označovány jako země ACP. [7]

Úmluvy z Lomé obsahovaly systém celních preferencí pro suroviny, průmyslové a řemeslné výrobky a také pro zemědělské produkty. Tento systém byl stanoven jako asymetrický ve prospěch rozvojových zemí. Kromě těchto výhod poskytovalo EHS také technickou pomoc. [9]

²⁴ Commonwealth of Nations (Společenství národů) – volné sdružení Velké Británie a jejích bývalých kolonií. Dnes je členem 54 samostatných zemí a závislá území pod správou Velké Británie, Austrálie a Nového Zélandu.

3.2.1 Lomé I

Dohoda Lomé I byla podepsána 28. května 1975 v hlavním městě Toga na dobu pěti let s platností od 1. dubna 1976. Svůj název dostala právě podle místa podepsání. Jedním z cílů bylo zahrnout země britského Commonwealthu do programu spolupráce. Hlavními charakteristikami této úmluvy, kterou podepsalo s EHS celkem 46 zemí ACP²⁵ byly: [3]

- nerekiproční výhody pro většinu exportu zemí ACP na trh EHS;
- vzájemná rovnost mezi partnery, respektování svrchovanosti, společných zájmů a vzájemné závislosti;
- právo každého státu určit si svou vlastní politiku;
- zabezpečení vztahů založených na úspěších systému spolupráce.

Obchodní spolupráce

Významným novým prvkem této úmluvy byly výše zmíněné nerekiproční výhody pro země ACP. Preferenční uvolnění trhu Společenství pro zboží ze zemí ACP již nebylo vázáno na poskytnutí obdobných preferencí pro dovozy zboží z EHS do ACP. Země tak získaly určitou výhodu, která měla napomoci k rozvoji zahraničního obchodu. Jelikož právě tento rozvoj byl jednou z priorit rozvojové spolupráce EHS, byly v dohodě Lomé I stanoveny další činnosti pro podporu v této oblasti: [63]

- zlepšení struktur a pracovních metod v organizacích a firmách, které přispívají k rozvoji zahraničního obchodu zemí ACP;
- výcvik a odborné vzdělávání pracovníků;
- účast zemí ACP na veletrzích a výstavách v oblasti obchodu;
- zlepšení spolupráce mezi hospodářskými subjekty v členských zemích ACP;
- provádění a využití výzkumů trhu a marketingových studií;
- zlepšení a zefektivnění výměny informací mezi Společenstvím a státy ACP.

²⁵ V průběhu platnosti této smlouvy se k ní připojilo dalších 12 rozvojových zemí. Celkový počet přidružených států se tak zvýšil na 58.

3.2.1.1 STABEX (Stabilization of Export Earnings)

Jedná se o systém pro stabilizaci exportních příjmů ze zemědělských produktů. Protože mnoho zemí ACP byla z větší míry závislá právě na zemědělství, stal se tento systém jedním ze základních pilířů rozvojové politiky EHS. Cílem bylo odstranit negativní účinky nestabilních cen zemědělských komodit na světových trzích a tím pomoci rozvojovým zemím dosáhnout stability příjmů a udržitelného růstu svých ekonomik. Systém STABEX podle článku 17 Lomé I poskytoval finanční prostředky na vyrovnaní příjmů z exportu 32 produktů, které byly rozděleny do následujících skupin: výrobky z podzemnice olejné, výrobky z kaka, kávové produkty, bavlněné výrobky, kokosové produkty, palmové ořechy, oleje, surové kůže, dřevěné výrobky, čerstvé banány, čaj, agáve a železná ruda. Počet produktů se v dalších lomských dohodách postupně navyšoval.

Tento systém se vztahoval na příjmy z vývozu výše uvedených produktů, pokud během předcházejícího roku od podání žádosti poklesl příjem u vybrané komodity alespoň o 7,5 %. U nejméně rozvinutých zemí a ostrovních států ACP mohl představovat tento pokles nejméně 2,5 %. Bylo také ustanoveno, že pokud během 12 měsíců dojde k prudkým výkyvům cen u výrobků, které nejsou uvedeny ve smlouvě, ale jsou na něm země značně závislé, může Rada ministrů dodatečně tento produkt do seznamu zahrnout. [63]

Pro aplikaci STABEXU bylo nutno vypočíst tzv. referenční hladinu a základ transferové částky pro každou zemi ACP a také pro každý produkt zakotvený v dohodě. Referenční hladina byla stanovena jako průměrná hodnota příjmů během posledních šesti let (nepočítaly se dva roky s nejvyššími a nejnižšími hodnotami). Základ transferové částky byl stanoven jako rozdíl mezi referenční hodnotou a aktuálními příjmy země v kalendářním roce žádosti, snížený o částku odpovídající určitému procentu referenční hladiny. Toto procento se stanovilo podle stupně rozvinutosti země. Společenství vyrovnávalo tuto ztrátu zisku v podobě překlenovacího úvěru, nebo nenávratného příspěvku. [4]

Systém STABEX spadal v období platnosti smlouvy Lomé I pod čtvrtý Evropský rozvojový fond a byla pro něj vyčleněna částka 380 mil. EUA.

Součástí dohody Lomé I byl i tzv. **Protokol o cukru**. Ten zajišťoval otevření trhu EHS pro import cukru ze zemí ACP za stejné ceny, jaké byly garantovány producentům Společenství. ES tak garantovala zemědělsky orientovaným rozvojovým zemím v zájmu zajištění jejich příjmů určitý roční objem odběru surového cukru za ceny, které významně převyšovaly ceny na světovém trhu²⁶. [48]

Průmyslová spolupráce

Státy ACP a Společenství uznaly naléhavou potřebu průmyslového rozvoje a stanovily si v této oblasti následující cíle:

- podpora rozvoje a diverzifikace průmyslu;
- podpora vztahů v oblasti průmyslu mezi Společenstvím a zeměmi ACP, zejména vytváření nových průmyslových a obchodních vazeb;
- zvýšení návaznosti mezi průmyslem a ostatními sektory hospodářství;
- podpora prodeje průmyslových výrobků na zahraničních trzích s cílem zvýšit jejich podíl na mezinárodním obchodu s těmito výrobky;
- podpora účasti malých a středních podniků v průmyslovém rozvoji států.

Společenství si také dalo za cíl přispívat k vytvoření a rozšíření infrastruktury nezbytné pro rozvoj průmyslu, zejména v oblasti dopravy a komunikací, energetiky, výzkumu a vzdělávání. Dohledem nad touto oblastí byla pověřena Rada pro průmyslovou spolupráci, která mimo jiné zkoumala problémy a navrhovala případná řešení či předkládala pravidelné zprávy Výboru velvyslanců. Bylo také zřízeno **Centrum pro průmyslový rozvoj (CDI)**²⁷, které podporovalo vznik, rozšiřování a rekonstrukci průmyslových firem v zemích ACP a podporovalo partnerství mezi evropskými podniky a podniky rozvojových států. V některých zemích byly vytvořeny regionální pobočky, které pomáhaly místním podnikatelům. [4]

Instituce založené dohodou Yaoundé byly v úmluvě Lomé zachovány a označovány jako Rada ministrů, Výbor velvyslanců a Společné poradní shromáždění. Rozhodčí soudní dvůr byl zrušen a případné spory měly být řešeny politickou cestou.

²⁶ Tento protokol byl začleněn do všech následujících smluv a pozbyl platnosti 1. října 2009.

²⁷ Později přetvořeno na Centrum pro rozvoj podnikání (CDE)

3.2.1.2 Finanční a technická spolupráce

K zajištění dosažení cílů stanovených v úmluvě Lomé I bylo celkem alokováno 3,39 mld. EUA, což je téměř 5krát více, než výše finančních prostředků v předcházející dohodě – Yaoundé II.

Tab. 3.2 Výše finančních prostředků určených pro období 1975-1979 (Lomé I)

Zdroj	Objem prostředků (mil. EUA)
Evropský rozvojový fond (4.EDF)	3 000
Evropská investiční banka	390
Celkem	3 390

Zdroj: The Lome Convention, 1975.

Prostředky uvedené v tab. 3.2 byly mimo jiné použity na podporu regionální a meziregionální spolupráce (např. rozvoj a integrace trhů, diverzifikace hospodářství), rozvoj infrastruktury (silnic, mostů, nemocnic, škol), projekty regionální úrovně, podporu malých a středních podniků či rozvoj zemědělství a průmyslu. Zvláštní pozornost byla také věnována nejméně rozvinutým zemím. 380 mil. zúčtovacích jednotek bylo z evropského rozvojového fondu vyčleněno pro systém STABEX. V případě výjimečných situací, jakými jsou např. přírodní katastrofy, mohla být pomoc z EDF navýšena o 50 mil. EUA ročně. [63]

3.2.2 Lomé II

31. října 1979 byla slavnostně podepsána dohoda Lomé II. Tuto dohodu, která pokrývala období let 1981 – 1985 podepsalo spolu s 6 státy EHS 58 zemí ACP. V průběhu její platnosti přistoupily po vyhlášení nezávislosti Angola, Mozambik a Zimbabwe. Po obsahové stránce nepřinesla tato úmluva žádné podstatné změny. Hlavními oblastmi spolupráce byly i nadále obchod, průmysl, finanční, technická a institucionální spolupráce. Dohoda Lomé II také ponechávala dosavadní institucionální strukturu, bylo však přijato několik opatření pro zlepšení fungování institucí.

Systém STABEX měl pokračovat ve své činnosti takovým způsobem, aby se zvýšil jeho rozsah a účinnost. Finanční zdroje pro tento nástroj byly v Lomé II navýšeny na 550 mil.

ECU²⁸. Počet produktů ze zvýšil ze 34 na 44 a pokrýval tedy většinu zemědělských komodit, na jejichž vývozu byly rozvojové země závislé. V tomto období byly také zmírněny podmínky pro zahájení čerpání pomoci. Procento poklesu příjmů dané komodity během předcházejícího roku od podání žádosti bylo sníženo z 7,5 % na 6,5 %. U nejméně rozvinutých zemí a ostrovních států ACP byla tato ztráta nově stanovena na 2 %. V roce 1980 došlo k prudkému poklesu světových cen komodit, což vedlo k masivní ztrátě příjmů z vývozu rozvojových zemí. Systém STABEX nedokázal v roce 1980 a 1981 pokrýt všechny pohledávky ze zemí ACP a nedostatečné zdroje se staly závažným problémem a předmětem mnoha diskuzí. [61]

3.2.2.1 SYSMIN (System of Stabilization of Export Earnings from Mining Products)

Tento systém pro stabilizaci příjmů z exportu nerostných surovin vznikl po dobrých zkušenostech se systémem STABEX. Jejich cíle jsou v podstatě stejné, metody k jejich dosažení se však liší. Zavedení tohoto systému mělo zmírnit obtíže těžebního průmyslu v zemích ACP v případě, že export některé z vybraných nerostných surovin²⁹ poklesl ve srovnání s předcházejícím rokem minimálně o 10 % a zároveň představoval minimálně 15 % celkových exportních příjmů. Pro tento nástroj byly v období platnosti Lomé II schváleny prostředky ve výši 280 mil. ECU. Na rozdíl od systému STABEX však nejsou prostředky poskytovány přímo na kompenzaci poklesu příjmů, ale podpora je prováděna formou financování projektů s cílem rozvoje těžebního průmyslu a diverzifikace ekonomik v kontextu udržitelného rozvoje. Jedná se o speciální půjčky až na dobu 40 let s 1 % úrokovou sazbou. [64]

Nové oblasti spolupráce

Ustanovením zvláštní kapitoly pro oblast zemědělství daly zúčastněné strany najevo, že aktivity na podporu rozvoje venkova pro ně mají prvořadý význam. V období Lomé I šlo 40 % prostředků v rámci podpory národních projektů právě do oblasti zemědělství a rozvoje venkova. Významné bylo posílení technické pomoci s cílem podpořit země ACP v rozvoji a práci na programech politiky rozvoje venkova, které nejlépe vyhovují jejich potřebám.

²⁸ Pro období smlouvy Lomé I bylo přiděleno 380 mil. EUA.

²⁹ 7 komodit: měď, kobalt, fosfáty, magnesium, bauxit a hliník, cín a minerály obsahující železnou rudu.

Právě pro tyto účely bylo zřízeno **Centrum pro technickou podporu zemědělské a venkovské spolupráce (CTA)**³⁰, které začalo shromažďovat, využívat a poskytovat informace o zemědělském rozvoji a rozvoji venkova. Zabývá se také výměnou zkušeností mezi partnery tohoto centra, kterými jsou různé asociace, agentury či vládní a nevládní organizace. [4]

V oblasti práce a pracovních příležitostí bylo přijato společné prohlášení EHS a zemí ACP o postavení pracovníků, kteří jsou občany jedné ze smluvních stran. Pracovníkům ze zemí ACP s legálním bydlištěm v některém členském státě tak byly zaručeno stejné zacházení jako státním příslušníkům daného státu v otázkách mzdy a pracovních podmínek. Byly také vydány společné prohlášení o případné budoucí spolupráci v oblasti rybolovu a námořní dopravy.

3.2.2.2 Finanční a technická spolupráce

Pro období platnosti smlouvy Lomé II byla celková částka podpory Společenství stanovena na 5,227 mld. ECU.

Tab. 3.3 Výše finančních prostředků určených pro období 1980-1985 (Lomé II)

Zdroj	Objem prostředků (mil. ECU)
Evropský rozvojový fond (5. EDF)	4 542
Evropská investiční banka	685
Celkem	5 227

Zdroj: The Second Lome Convention, 1979.

Z celkové částky 4,54 mld. ECU EDF bylo nejvíce prostředků určeno na regionální spolupráci (např. dopravní infrastruktura, odborná příprava a výzkum). Zvláštní význam byl opět přikládán nejméně rozvinutým zemím – až 64 % celkových prostředků bylo určeno právě pro tyto země. Pro nástroj STABEX byla určena částka ve výši 550 mil. ECU, pro SYSMIN pak 280 mil. ECU. Mimo prostředky určené úmluvou Lomé II bylo poskytnuto 200 mil. ECU Evropskou investiční bankou na oblast energetiky a důlního průmyslu ve formě bezúročných úvěrů. [64]

³⁰ Toto centrum funguje dodnes, jeho hlavní činnosti zůstaly nezměněny.

Období platnosti Lomé II bylo poznamenáno krizovým vývojem světového hospodářství (klesajícími cenami surovin, nepříznivými klimatickými podmínkami, zhoršujícími se ekologickými podmínkami atd.). Z tohoto důvodu přidružené země požadovaly výrazné zvýšení objemu finančních prostředků, které zdůvodňovaly mimo jiné také stoupající inflací a neustále se zvyšujícím počtem přidružených zemí ACP. Komplikovaná jednání o podobě Lomé III trvala 18 měsíců a pozornost měla být věnována oživení hospodářského růstu, zajištění soběstačnosti v produkci potravin či k respektování základních potřeb obyvatel. [2]

Hodnocení prvního desetiletí fungování těchto dohod (1975 – 1984) nepřineslo moc pozitivních zpráv. Ekonomická situace většiny zemí ACP se zhoršovala, konkurenceschopnost ve světovém obchodě se snižovala. Nedošlo ani k výraznější změně zbožové struktury zahraničního obchodu rozvojových zemí. Podíl dovozů ze zemí ACP do EHS se sice zpočátku zvyšoval (z 6,7 % v roce 1976 na 7,2 % v roce 1980), od roku 1980 však začal tento podíl postupně klesat. Navzdory rostoucímu trhu EHS nebyly schopny země ACP udržet svou úroveň exportu. Naopak rostoucí podíl začaly mít rozvíjející se asijské země. Závislost přidružených zemí na obchodu s EHS zůstala stále okolo 40 %. [61]

3.2.3 Lomé III

V pořadí již třetí loméská úmluva byla podepsána 8. prosince 1984 mezi 10 státy ES³¹ a 66 státy ACP s pětiletou platností. Slavnostní podepsání smlouvy provázely tance a zpěvy stovky mladých obyvatel Toga, kteří tak dávali najevo své nadšení z nových příležitostí a možností spolupráce.

V této dohodě byl poprvé zformulován hlavní cíl úmluvy, kterým byla „podpora ekonomického, kulturního a sociálního rozvoje zemí ACP a upevnění a diversifikace jejich vztahů s ES“. Do popředí zájmu se dostala podpora rozvoje venkova, zajišťování dostatku potravin a oživení a posílení potenciálu zemědělské produkce v zemích ACP. Zvláštní pozornost byla věnována zlepšování životních podmínek nejchudších vrstev obyvatelstva. Ujednání o obchodní spolupráci, která byla klíčová v předcházejících úmluvách, byla

³¹ 1. ledna 1986 přistoupilo Španělsko a Portugalsko, celkem bylo tedy na straně ES 12 zemí.

samozřejmě začleněna i do Lomé III. Cíle, oblasti spolupráce a seznam aktivit byly relativně totožné. [66]

Smluvní strany v této úmluvě potvrdily význam stabilizačních systémů STABEX a SYSMIN. STABEX byl rozšířen o tři nové komodity a jejich celkový počet se tak zvýšil na 47 produktů. Ve smlouvě byly upřesněny jeho mechanismy a také byly navýšeny finanční prostředky na 925 mil. ECU. Snížila se také hranice pro žádost o podporu z tohoto mechanismu – exportní příjmy musely během předcházejícího roku poklesnout o 6 % místo dřívějších 6,5%. Pro nejméně rozvinuté země a ostrovní státy byla určena hranice 1,5 %. V systému SYSMIN se počet produktů nezměnil, fungování jeho mechanismů bylo ve smlouvě upřesněno a finanční alokace se oproti Lomé II zvýšila na 415 mil. ECU. [65]

Spolupráce v oblasti zemědělství a rozvoje venkova

Tato spolupráce, která se stala jednou ze stěžejních oblastí, se podle článku 26 smlouvy Lomé III zaměřuje na:

- podporu úsilí států ACP v potravinové soběstačnosti;
- zajištění příjmů venkovského obyvatelstva a zvýšení jejich životní úrovně;
- zkvalitnění výroby a zpracování zemědělských komodit;
- ochrana životního prostředí se zaměřením na desertifikaci a sucho.

V oblasti **rybolovu** se podpora zaměřovala na optimální využívání rybolovných zdrojů, zvýšení podílu rybolovu jako prostředku k průmyslovému rozvoji, zpracování rybích produktů apod.

Tak jako předcházející smlouvy obsahovala i Lomé III kapitolu o **rozvoji průmyslu**. Cílem bylo pomocí industrializace zvýšit a posílit podíl zemí na světovém obchodu. Důraz byl kladen především na obnovu, modernizaci a restrukturalizaci stávajících průmyslových kapacit a také na vědecký a technologický rozvoj.

Vzhledem k závislosti většiny rozvojových zemí na dovozu ropných produktů a také rostoucímu nedostatku palivového dříví se ES se zeměmi ACP rozhodla věnovat zvýšenou pozornost oblasti **energetiky**. Klíčovými zájmy se stalo energetické plánování, efektivní využívání energie, průzkum energetického potenciálu či propagace obnovitelných zdrojů

energie. Spolupráce v oblasti **dopravy** byla zaměřena na rozvoj silniční dopravy, vznik železnic a také rozvoj námořní, vnitrostátní a letecké dopravy. V oblasti **kommunikace** byl prioritou rozvoj poštovních služeb a telekomunikací. Cílem bylo vytvoření podmínek pro snadnější pohyb zboží, služeb a osob jak na národní, tak na mezinárodní úrovni.

Ve smlouvě byla také zmíněna **kulturní a sociální spolupráce**, která měla sloužit k podpoře vzájemného dialogu, výměně informací a větší solidaritě a porozumění mezi státy ACP a ES. [65]

3.2.3.1 Finanční a technická spolupráce

K provádění cílů této smlouvy bylo přiděleno celkem 8,5 mld. ECU. Tuto částku si rozvojové země vyžádaly v jednáních o podobě Lomé III.

Tab. 3.4 Výše finančních prostředků určených pro období 1985-1990 (Lomé III)

Zdroj	Objem prostředků (mil. ECU)
Evropský rozvojový fond (6. EDF)	7 400
Evropská investiční banka	1 100
Celkem	8 500

Zdroj: The Third Lome Convention, 1984.

Částka 7 400 mil. ECU z Evropského rozvojového fondu byla rozdělena následně: 4 860 mil. ECU ve formě grantů, 600 mil. ECU ve formě zvláštních půjček, 600 mil. ECU v podobě rizikového kapitálu, 925 mil. ECU bylo určeno pro systém stabilizaci exportních příjmů STABEX a 415 mil. ECU plynulo do systému SYSMIN. Půjčky poskytnuté Fondem byly i v tomto období úročeny 1 % sazbou. Finanční prostředky šly především na projekty výstavby infrastruktury, programy rozvoje venkova a zabránění desertifikace.

Ani realizace této dohody nebyla po skončení platnosti hodnocena příliš pozitivně, ekonomická situace většiny zemí ACP se na konci 80. let neukázala být lepší než před uzavřením této úmluvy. [2]

3.3 Lomé IV

80. léta byla pro většinu zemí ACP charakteristická množstvím hospodářských problémů. Zatímco v období platnosti Lomé III byl **nejzávažnějším problémem** nedostatek potravin, nyní se pozornost přesunula k nedostatku kapitálu. K vyrovnání svých rozpočtů se země ACP často obracely na MMF či Světovou banku s žádostí o půjčky. Tyto úvěry však byly podmíněny prováděním drastických hospodářských reforem. Ekonomiky více než poloviny zemí ACP procházely těmito strukturálními změnami, které s sebou nesly negativní sociální důsledky. Zadlužení zemí rychle narůstalo, státy splácely více, než dostávaly v rámci pomoci, což se stalo vážnou překážkou v jejich dalším rozvoji.

Právě dohoda **Lomé IV, která byla podepsána 15. prosince 1989** po 14 měsících složitých jednání, se měla stát prostředkem řešení ekonomické krize zemí ACP. Spolupráce v rámci této úmluvy se účastnilo 12 států Společenství a 69 zemí ACP. Bylo rozhodnuto o prodloužení platnosti dohody z pěti na deset let. Tato změna měla přinést úspory času a finančních nákladů, které bývají vynaloženy na každé nové jednání. Byla to také záruka dlouhodobé spolupráce ES a ACP, která měla zvýšit bezpečnost a důvěru investorů. Součástí dohody byly dva finanční protokoly, každý s pětiletou platností. Ve srovnání s předcházejícími úmluvami je Lomé IV nejobsáhlejší a nejpropracovanější. [67]

Cílem této dohody bylo jako v předcházejících loméských dohodách urychlení rozvoje zemí ACP a rozvíjení jejich spolupráce s ES.

3.3.1 Hlavní oblasti spolupráce

V oblasti **obchodní spolupráce** zachovala dohoda Lomé IV stávající nreciproční režim, v rámci kterého mělo téměř 99 % všech výrobků zemí ACP volný přístup na trh Společenství. Omezeny zůstaly pouze některé zemědělské produkty a potraviny, které podléhaly společné zemědělské politice zemí ES. Protokoly o cukru, o banánech, o rumu a také o hovězím masu zůstaly v platnosti ve stejné podobě jako v předcházející dohodě.

Nejvýznamnějším sektorem pro země ACP jak z hlediska podílu na HDP, tak i na zaměstnanosti zůstalo nadále **zemědělství**. Důraz byl v této oblasti kladen na interakci

mezi zemědělským rozvojem a zachováním ekologické rovnováhy, zajištění příjmů a zlepšení životních podmínek venkovského obyvatelstva. Velký význam se přikládal roli žen při rozvoji venkova.

Rozvoji **průmyslu** byl přiřazen stejný význam jako dosud prioritně rozvíjenému zemědělství a byla posílena úloha Centra pro průmyslový rozvoj. Rozvoj **těžebního průmyslu** byl zaměřen na diverzifikaci, modernizaci, racionální využívání surovinových zdrojů. V odvětví energetiky byla jedním z cílů elektrifikace venkovských oblastí a objevily se také úvahy o možnostech využití nových a netradičních zdrojů energie.

Dohoda Lomé IV podrobně popisuje **celkem 12 oblastí spolupráce**. Kromě výše uvedených se objevily také zcela nové kapitoly, resp. kapitoly, kterým bylo nově přiřazen zvláštní důraz: [69]

Životní prostředí

V této dohodě byl poprvé kladen velký důraz na životní prostředí. Základními cíli byla ochrana životního prostředí a přírodních zdrojů, zastavení poškozování půdy a lesů, obnova ekologické rovnováhy a racionální využívání přírodních zdrojů. Byl zakázán jakýkoli vývoz nebezpečného a radioaktivního odpadu do zemí ACP. Přidružené země se tak i přes své velké finanční problémy vzdaly kontraktů v hodnotě mnoha mil. USD.

Rozvoj podnikání

V této nové kapitole bylo stanoveno, že soukromý sektor musí být více dynamický a hrát větší roli v rozvoji ekonomik, a to především prostřednictvím malých a středních podniků. Těmto podnikům poskytovalo Společenství technickou pomoc při daňových a právních regulacích. Za hlavní finanční nástroj technické pomoci byl považován rizikový kapitál, jež měl být poskytován většímu spektru finančních zprostředkovatelů. Na podporu přílivu zahraničních investic byly poskytnuty vládní garance a vytvořeny rovné podmínky pro tuzemské a zahraniční investory. Byla také zavedena ochrana investorů pro případ vyvlastnění či znárodnění.

Rozvoj služeb

Více pozornosti bylo věnováno také rozvoji služeb, kterým patřila nově samostatná kapitola. Spolupráce měla podporovat ekonomický rozvoj zemí, zahraniční obchod,

podnikatelský sektor a regionální integraci. Především šlo o rozvoj bankovníctví, pojišťovacích služeb, podporu cestovního ruchu, zlepšení dopravních služeb, komunikací a informačních technologií. [68]

Kulturní a sociální spolupráce

Tato oblast spolupráce, která se poprvé objevila v Lomé III byla v této dohodě výrazně posílena. V sociální oblasti se pozornost zaměřila na roli žen v procesu rozvoje, zdravotní péči a základní vzdělání. V oblasti kulturní spolupráce byl důležitým prvkem mezikulturní dialog, který sloužil k lepšímu porozumění mezi různými národnostmi a kulturami. Tento dialog byl založen na bázi schůzek skupin mladých lidí ze států ES a ACP. Významně byla také posílena role Nadace pro kulturní spolupráci, která byla založena roku 1986 v Bruselu. Její náplní bylo provádění studií, výzkumu a výměny v kulturní oblasti.

Regionální spolupráce

Regionální spolupráce zaujímala v Lomé IV také významné místo. Zvláštní pozornost byla věnována regionální ekonomické integraci a posílení služeb, které měly umožnit snazší rozvoj obchodu mezi státy ACP. Příkladem mohou být clearingová centra pro platby mezi obchodníky používající různé měny, nebo přepravní dohody urychlující pohyb zboží a omezující pomalé a finančně nákladné celní formality. Pro urychlení regionální spolupráce byly určeny klíčové oblasti podpory ze Společenství a upřesněny postupy pro provádění této spolupráce. [68]

3.3.2 Nástroje STABEX a SYSMIN

Z důvodu poklesu světových cen zemědělských komodit měl nástroj **STABEX** pro řadu zemí ACP důležitý význam. Finanční problémy v letech 1988 a 1989 vedly k podrobnému přezkoumání fungování tohoto systému a provedení řady změn a vylepšení. Seznam komodit zařazených do tohoto systému byl rozšířen na 49 položek³². Finanční alokace byla navýšena na 1 500 mil. ECU (o 62 % více oproti Lomé III) a pomoc byla poskytována pouze ve formě nenávratných grantů. Hranice pro žádost o podporu se opět snížila - exportní příjmy musely během předcházejícího roku poklesnout o 5 %, pro nejméně

³² Nově byly do seznamu zařazeny např. chobotnice a sépie.

rozvinuté země a ostrovní státy byla stanovena hranice 1 %. Systém STABEX měl být po těchto změnách transparentnější, spravedlivější a hlavně efektivnější než tomu bylo dříve.

Rovněž systém **SYSMIN** byl předmětem dlouhých jednání, jejichž cílem bylo zjednodušit jeho fungování a přizpůsobit jej tak, aby více vyhovoval požadavkům zemí ACP. Seznam zahrnutých produktů byl rozšířen o uran a zlato. Nárok na podporu měly nově i ty země, které odvozovaly 20 % svých exportních příjmů ze všech produktů těžebního průmyslu (vyjma drahých minerálů, zemního plynu a ropy), pro nejméně rozvinuté země tato hodnota činila 12 %. Finanční prostředky byly navýšeny na 480 mil. ECU a měly být poskytovány ve dvou úrovních – jako granty pro vlády zemí ACP a jako půjčky pro těžební společnosti. [2]

3.3.3 Finanční a technická spolupráce

Financování spolupráce mezi Společenstvím a státy ACP také **dosáhlo určitých změn** oproti předcházejícímu období. Většina poskytnuté pomoci měla být nyní ve formě grantů (až 92 % celkových finančních prostředků). Půjčky z EIB byly zlevněny a úrok pro rizikový kapitál měl činit maximálně 3 % (oproti dosavadním 5 %). Na dobu prvního finančního protokolu pokrývající období 1990 – 1995 byla vyčleněna částka 12 mld. ECU.

Tab. 3.5 Výše finančních prostředků určených pro období 1990-1995 (Lomé IV)

Zdroj	Objem prostředků (mil. ECU)
Evropský rozvojový fond (7. EDF)	10 800
Evropská investiční banka	1 200
Celkem	12 000

Zdroj: The Fourth Lome Convention, 1989.

Z celkové částky 10,8 mld. ECU patřící pod 7. EDF bylo rozděleno 7 995 mil. ECU v podobě grantů (nenávratné finanční pomoci), 825 mil. ECU v podobě rizikového kapitálu, 1500 mil. ECU bylo určeno pro systém STABEX a 480 mil. ECU pro SYSMIN. Prostřednictvím EIB byly poskytovány půjčky, nebo mohly být nově prostředky využity na nákup kapitálového podílu ve vybraných národních nebo regionálních projektech. [27]

Tab. 3.6 Rozdělení grantů v období 1990 – 1995 (Lomé IV)

Oblast pomoci	Objem prostředků (mil. ECU)
Humanitární pomoc	350
Pokrytí kapitálových rizik	280
Strukturální změny	1 150
Jiné	6 215
Granty celkem	7 995

Zdroj: The Fourth Lome Convention, 1989.

Částka téměř 8 mld. ECU byla dle tab. 3.6 rozdělena následně: 350 mil. ECU bylo určeno na humanitární pomoc, z toho 100 mil. ECU na pomoc uprchlíkům, 280 mil. ECU jako pomoc při krytí kapitálových rizik, 1 150 mil. ECU na financování strukturálních změn. Prostředky v oblasti strukturálního přizpůsobení měly být věnovány na vzdělání, vedení financí, mobilizaci úspor, ozdravení veřejných financí, přilákání zahraničních investic či řízení zadlužení.

Kromě prostředků ze 7. EDF a EIB bylo zvlášť vyčleněno 1 250 mil. ECU na oblast regionální spolupráce, z toho 60 mil. ECU bylo určeno na provoz Centra pro průmyslový rozvoj (CDI) a 70 mil. ECU na financování regionálních projektů týkajících se rozvoje obchodu. [69]

3.4 Revize Lomé IV

Ještě než došlo k vypršení platnosti konvence Lomé IV, odehrály se ve světě významné politické a hospodářské změny, které se odrazily i v zemích ACP, převážně však afrických. Šlo především o konec studené války, liberalizaci světového obchodu a neustálé prohlubování globalizace ve světové ekonomice. Konec studené války vedl mimo jiné k transformaci zemí střední a východní Evropy. Do těchto států začaly proudit z EU nemalé finanční prostředky, což vyvolalo obavy z poklesu přílivu financí do států ACP. Země ACP také ztratily geostrategický význam pro soupeřící strany studené války. V roce 1992 byla přijata Maastrichtská smlouva, jež dala EU nové pravomoci v oblasti rozvojové pomoci. [4]

Právě z důvodu politických, hospodářských a geopolitických změn první poloviny 90. let se obě zúčastněné strany rozhodly aktualizovat a doplnit stávající dohodu Lomé IV. Jednání o revizi byla zahájena v únoru roku 1994 a ukončena v červnu 1995. Revidovaná Lomé IV byla **podepsána 4. listopadu 1995** na Mauriciu spolu s druhým finančním protokolem, který pokrýval období 1996 – 2000. Dohodu za EU podepsalo 15 států, na straně ACP se spolupráce účastnilo 70 zemí, přidruženým členem se nově stala Jihoafrická republika³³. Oproti původní dohodě bylo pozměněno, zrušeno či přidáno celkem 71 článků.

3.4.1 Hlavní změny úmluvy

Revidovaná Lomé IV posílila mezi EU a ACP **politický dialog**, který byl rozšířen o oblast zahraniční politiky a bezpečnosti. Základním faktorem spolupráce a rozvoje zemí ACP bylo **respektování lidských práv**, demokratických principů a zákonných norem. Zemi nesplňující tyto principy mohl být částečně nebo úplně pozastaven přísun finančních prostředků.

V návaznosti na postupující liberalizaci světového obchodu se jednání v oblasti obchodní spolupráce zaměřila na **posílení konkurenceschopnosti** zemí ACP. Preferenční zacházení s výrobky ACP na trhu EU bylo nadále udrženo a pokrývalo téměř všechny produkty zemí ACP s výjimkou oliv, olivových produktů, citrónů a vína. Význam tohoto nástroje rozvojové spolupráce však klesal. EU se zavázala finančně podporovat programy spolupráce na základě Národních indikativních programů (NIP), které měly za cíl podpořit proces regionální či meziregionální spolupráce mezi státy ACP. Více pozornosti bylo věnováno decentralizované spolupráci.

Revize Lomé IV pozměnila Protokol o banánech. Byl zaveden speciální systém pomoci pro tradiční producenty banánů zemí ACP s cílem udržet jejich pozici na trhu EU. Na žádost zemí ACP byl nově do úmluvy zaveden Protokol o lesním bohatství zemí ACP. Aktivita byly v této oblasti zaměřeny na podporu zachování tropických pralesů, udržitelné těžby dřeva, obnovu znehodnocených částí lesa, rozvoj vzdělávacích programů apod. [56]

³³ JAR patřila mezi státy se středním příjmem, přesto mohla čerpat určité výhody vyplývající ze spolupráce EU a zemí ACP. Vztahy byly upraveny ve Zvláštním protokolu o začlenění JAR do Lomé IV a Dohodou o obchodě, rozvoji a spolupráci mezi ES a jeho členskými státy na straně jedné a Jihoafrickou republikou na straně druhé.

3.4.2 Finanční a technická spolupráce

V rámci této pomoci byla významně posílena pomoc rozvoje soukromého sektoru, zejména ve formě podpory malých a středních podniků. Významné změny dosáhla spolupráce v oblasti hospodářských reforem. Cílem EU bylo podpořit pokračování těchto reforem za předpokladu, že součástí ekonomického pokroku zemí bude i sociální rozvoj a podpora demokracie.

Objem finančních prostředků byl oproti prvnímu finančnímu protokolu, který pokrýval období 1990 – 1995 navýšen o 21,6 % na 14,625 mld. ECU.

Tab. 3.7 Výše finančních prostředků určených pro období 1995-2000 (rev. Lomé IV)

Zdroj	Objem prostředků (mil. ECU)
Evropský rozvojový fond (8. EDF)	12 967
Evropská investiční banka	1 658
Celkem	14 625

Zdroj: Agreement Amending the Fourth Lome Convention, 1994.

Z celkové částky přes 14,6 mld. ECU připadalo téměř 13 mld. ECU 8. EDF a 1,6 mld. ECU pocházelo z Evropské investiční banky (viz Tab. 2.7.). Drtivá většina pomoci z EDF byla poskytnuta formou grantů (11 967 mil. ECU), 1 mld. ECU pak byla vyčleněna pro rizikový kapitál. [55]

Tab. 3.8 Rozdělení grantů v období 1995 – 2000 (rev. Lomé IV)

Oblast pomoci	Objem prostředků (mil. ECU)
Humanitární pomoc	260
STABEX	1 800
SYSMIN	575
Podpora úrokových měr	370
Strukturální změny	1 400
Regionální spolupráce	1 300
Jiné	6 262
Granty celkem	11 967

Zdroj: the Second Financial Protocol, vlastní úprava.

Rozdělení prostředků prostřednictvím grantů je uvedeno v tab. 3.8. Finanční zdroje pro STABEX i SYSMIN byly oproti předcházejícímu období opět navýšeny, a to na 1 800 mil. ECU pro první z nástrojů a 575 mil. ECU pro druhý. Účelem technické spolupráce bylo jako v předcházejících dohodách zvyšování kvalifikace obyvatel, organizování a zřizování vzdělávacích středisek apod. [2]

3.5 Zhodnocení Loméských úmluv

Úmluvy z Lomé se od roku 1975 staly důležitým aspektem vnějších vztahů EU. Postupně se měnily cíle dohod, narůstal počet účastníků a také objem finančních prostředků poskytovaných Společenstvím. Rozvojová pomoc EHS/EU má pro mnoho zemí ACP zásadní význam, avšak i v této formě spolupráce byly shledány určité nedostatky.

V průběhu platnosti dohod Lomé se nepodařilo zemím ACP zvýšit či v některých případech udržet svůj podíl na trhu EU, ze kterého získávají 40 % veškerých exportních příjmů. Závislost na obchodu s Unií se liší podle jednotlivých regionů, pro africké země je to 46 %, u karibské oblasti je to 18 %. I přes snahy o integraci zemí ACP do světové ekonomiky nebylo v této oblasti dosaženo výrazných úspěchů. Navzdory poskytovaným obchodním preferencím klesl jejich podíl na světovém exportu z 3,6 % v roce 1976 na 1,1 % v roce 1999. Vývoj obchodu s EU byl podobného rázu – došlo k poklesu podílu dovozů EU z ACP z 6,7 % v roce 1976 na 2,8 % v roce 1999. Zemím se také nepodařilo diverzifikovat export a většinou zůstaly zaměřeny na několik primárních výrobků, 10 produktů představovalo 60 % exportu těchto zemí. Jednalo se převážně o komodity jako ropa, diamanty a také zemědělské produkty (káva, dřevo, cukr, banány atd.). Příčin neúspěchu v oblasti rozvoje obchodu bylo několik, můžu zde uvést například nedostatečnou infrastrukturu, nízká úroveň lidského kapitálu či vysokou závislost na několika základních komoditách. Několik zemí však dokázalo svůj export zvýšit a diverzifikovat a přilákat zahraniční investice. Těmito zeměmi byly Mauricius, Botswana, Jamaica či Zimbabwe. [3]

Loméské dohody přispěly k ekonomickému růstu pouze ve čtyřech zemích skupiny ACP. HDP/ob v oblasti subsaharské Afriky rostl v období 1960 až 1992 pouze o 0,4 % ročně oproti 2,3 % v ostatních rozvojových zemích. Růst HDP v karibské oblasti se pohyboval pouze okolo 1 % ročně, sociální ukazatele v oblasti vzdělání a zdravotnictví však dosahovaly

lepších výsledků než v zemích subsaharské Afriky. Zlepšení hospodářské politiky vedlo k přílivu zahraničních investic, avšak i tento region byl stále závislý na vývozu několika zemědělských výrobků a minerálních produktů. [29]

Rostla také zadluženost zemí ACP, jež byla doprovázena šířící se chudobou, ozbrojenými konflikty a humanitárními katastrofami. Finanční prostředky tak byly směřovány především na nouzovou pomoc. V roce 1999 patřilo 40 zemí z uskupení ACP mezi nejméně rozvinuté země světa (LDC), 45 % subsaharské a 40 % karibské populace žily v tomto období za hranicí chudoby. Dalším z neúspěchů lomských úmluv byla také skutečnost, že **velká část finančních prostředků byla vládami zneužita ke zbrojení a obohacování se.** [19]

Do existujících vztahů mezi EU a zeměmi ACP zasáhl v roce 1995 vznik Světové obchodní organizace (WTO). Členské země totiž v rámci WTO uplatňují princip reciprocity a nediskriminace mezi obchodními partnery. Lomské dohody však byly postaveny na preferenčním principu zemí ACP a právě proto se dostaly do rozporu s pravidly Světové obchodní organizace.

Těmito problémy a skutečnostmi se v roce 1996 zabýval dokument „Green Paper on relations between the EU – ACP on the eve of the 21st century“. V dokumentu byly kromě hodnocení dosavadního stavu navrženy čtyři možnosti dalšího pokračování vzájemných vztahů: pokračování v preferenčním přístupu k zemím ACP, integrace zemí do Všeobecného systému preferencí, zavedení jednotné reciprocity, nebo zavedení diferencované reciprocity (uzavírání regionálních obchodních dohod).

Diskuse ohledně budoucnosti vztahů mezi EU a ACP potvrdily přání obou stran nadále pokračovat v rozvoji a prohlubování vzájemných vztahů. Oficiální jednání o budoucím partnerství byla zahájena v září 1998 a ukončena začátkem února 2000, kdy byla podepsána Dohoda o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy a Evropským společenstvím a jeho členskými státy, jinak také známá jako dohoda z Cotonou. [4]

4. Současné vztahy Evropské unie se zeměmi ACP

Na základě některých negativních poznatků z fungování dohod z Lomé, narůstající globalizace světa a závazků EU a jejich členských států v rámci WTO bylo třeba dosavadní vztahy se zeměmi ACP revidovat a upravit tak, aby co nejlépe vyhovovaly měnícím se podmínkám ve světové ekonomice.

4.1 Dohoda z Cotonou

Na počátku nového tisíciletí vznikla dohoda, která měla upravovat vztahy mezi Unií a státy ACP na období dvaceti let. Jednalo se o tzv. dohodu z Cotonou³⁴, která byla **podepsána** 77 zeměmi ACP a 15 státy EU dne **23. června 2000**. Tato úmluva, jejíž celý název zní „Dohoda o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé“, **vstoupila v platnost** po sérii ratifikačních procesů **1. dubna 2003**. Dohoda obsahuje ujednání o možném pětiletém přehodnocování a revidování úmluvy, na období pěti let jsou také schvalovány jednotlivé finanční protokoly. [20]

Dohoda o partnerství se skládá z preambule a šesti částí. Těmito částmi jsou obecná ustanovení obsahující cíle a principy spolupráce, institucionální ustanovení, strategie spolupráce popisující rozvojovou strategii a ekonomickou a obchodní spolupráci, čtvrtou částí je finanční spolupráce, následuje ustanovení pro nejméně rozvinuté státy a závěrečná ustanovení.

4.1.1 Obecná ustanovení

Cílem spolupráce je podle čl. 1 Dohody o partnerství „podpořit a urychlit hospodářský, kulturní a sociální rozvoj států ACP, s cílem přispět k míru a bezpečnosti a podpořit stabilní a demokratické politické prostředí“. Toto partnerství je dále zaměřeno

³⁴ Cotonou je největším městem státu Benin, který leží v Západní Africe. Toto město je sídlem vlády, i když oficiálním hlavním městem je Porto-Novo.

na „omezení a případné vymýcení chudoby v souladu s cíli udržitelného rozvoje a postupné integrace států ACP do světové ekonomiky“. [58]

Mezi **základní zásady**, kterými se tato dohoda řídí patří:

- rovnost mezi partnery;
- účast – partnerství je otevřeno nejen vládám zúčastněných států, ale i ostatním aktérům, kterými jsou například organizace občanské společnosti či soukromý sektor,
- klíčová role dialogu a plnění vzájemných závazků;
- diferenciaci a regionalizaci – důraz je kladen na regionální rozměr, nejméně rozvinutým zemím a zemím geograficky znevýhodněným se poskytuje zvláštní zacházení.

Velmi důležitou částí této smlouvy se stal **politický dialog**, kterým se zabývá hlava II. Cílem je především výměna informací, podpora vzájemného porozumění, bezpečnosti, stability a tím usnadnění dosažení stanovených priorit a cílů. Dialog probíhá nejen na státní úrovni, ale také mezi subregionálními a regionálními organizacemi či občanskou společností. Základním prvkem dohody se stalo dodržování lidských práv a základních svobod, včetně práv sociálních a také podpora demokracie založená na právním státě. V oblasti migrace se strany zavázaly k rovnému a spravedlivému zacházení se státními příslušníky druhé strany, kteří legálně pracují či žijí na jejich území. [58]

4.1.2 Institucionální zajištění

Spolupráce mezi Evropskou unií a státy ACP je zajišťována pomocí tří oficiálních orgánů: Rada ministrů, Výbor velvyslanců a Společné parlamentní shromáždění.

Rada ministrů (Council of Ministers) se skládá z členů Rady EU, zástupců Evropské komise a členů vlády jednotlivých států ACP. Je hlavním rozhodovacím orgánem a má za úkol vést politický dialog, přijímat rozhodnutí nezbytná pro provádění dohody a také řešit a přezkoumávat problémy spojené s prováděním smlouvy. Rada se schází zpravidla jednou ročně z iniciativy předsedy, který zastává střídavě člen Rady EU a člen vlády státu ACP.

Dalším orgánem je **Výbor velvyslanců** (Committee of Ambassadors), který tvoří stálí zástupci každého členského státu EU a zástupce Komise na jedné straně a vedoucí mise každého státu ACP při EU na straně druhé. Tento Výbor napomáhá Radě ministrů s výkonem všech úkolů, které mu byly Radou svěřeny. Sleduje také celkové provádění dohody.

Třetím orgánem je **Společné parlamentní shromáždění** (Joint Parliamentary Assembly), který plní funkci poradní. Je složen ze stejného počtu zástupců Evropského parlamentu a zástupců parlamentů každého státu ACP. Hlavní úlohou je podpora demokratických procesů prostřednictvím dialogu a konzultací, projednávání problémů souvisejících s rozvojem a partnerstvím ACP-EU a dávat doporučení Radě ministrů za účelem dosažení cílů této smlouvy. Toto shromáždění se schází dvakrát ročně střídavě na půdě EU a jedné zemí ACP.

Za účelem usnadnění provádění Dohody z Cotonou byl v Bruselu zřízen **ACP sekretariát**. Ten má mimo jiné za úkol napomáhat při plnění úkolů vyplývajících z jednání Rady ministrů, Výboru velvyslanců a Společného parlamentního shromáždění či sledovat provádění dohody. V návaznosti na minulé smlouvy Lomé zůstaly po dobu platnosti dohody z Cotonou aktivní i dvě specializované instituce: Centrum pro rozvoj podnikání (CDE) a Centrum pro technickou podporu zemědělské a venkovské spolupráce (CTA).³⁵ [23]

4.1.3 Rozvojové strategie

Strategie rozvojové spolupráce vycházejí ze závěrů konferencí OSN a zaměřují se na dosahování rychlého a udržitelného hospodářského růstu, podporu lidského a sociálního rozvoje, kulturních hodnot, institucionálních reforem a podporu udržitelného životního prostředí. Hlavním cílem spolupráce je snížení, či úplné vymýcení chudoby.

V oblasti **ekonomického rozvoje** podporuje spolupráce nezbytné institucionální a hospodářské reformy, které mají vytvořit příznivé prostředí pro rozvoj soukromých investic a rozvoj konkurenceschopného soukromého sektoru. Podporováno je také provádění vhodných monetárních a fiskálních politik, které povede ke stabilizaci ekonomik, snížení inflace a zlepšení fiskální bilance. Za další oblast podpory je v této oblasti považován rozvoj

³⁵ Jejich hlavní činnosti byly popsány v minulé kapitole.

systémů odborné přípravy, vědecké, technologické a výzkumné infrastruktury, dále také rozvoj obchodu, financí, bankovníctví a cestovního ruchu.

V rámci **sociálního a lidského rozvoje** je podporováno úsilí států ACP rozvinout sociální sektor tak, aby došlo k zlepšení pokrytí a přístupu obyvatel k základním sociálním službám, odstranění podvýživy a hladu, podporován je boj proti HIV/AIDS či zvyšování bezpečnosti potravin a vody. Spolupráce se také zabývá integrací mládeže do společnosti, ochranou jejich práv a podporou potenciálu a dovedností. V oblasti kultury je pozornost zaměřena na ochranu a podporu kulturního dědictví a hodnot.

V otázkách **regionální spolupráce a integrace** si dala spolupráce za cíl integraci států ACP do světové ekonomiky, urychlit hospodářskou spolupráci, rozvoj obchodu a podpořit volný pohyb osob, zboží, služeb, kapitálu a technologie mezi státy ACP.

Spolupráce obsahuje také několik **tématických a průřezových oblastí**, mezi které patří podpora rovnosti žen a mužů, ochrana životního prostředí a přírodních zdrojů a institucionální rozvoj a budování kapacit. V poslední ze zmíněných oblastí se spolupráce zaměřuje na podporu demokracie, lidské důstojnosti a spravedlnosti. [58]

4.1.4 Hospodářská a obchodní spolupráce

Cílem hospodářské a obchodní spolupráce je umožnit státům ACP plné uplatnění v mezinárodním obchodu. Tato spolupráce je prováděna v souladu s ustanoveními WTO, včetně zvláštního a diferencovaného zacházení pro státy LDCs.

Právě z důvodu slučitelnosti spolupráce se zásadami WTO se strany dohodly na uzavření **nových obchodních dohod**³⁶, které by vedly k postupnému odstraňování překážek jejich vzájemného obchodu. Pro tyto dohody, které jsou založeny na recipročních výhodách, bylo zavedeno přechodné období od 1. března 2000 do 31. prosince 2007. Do uplynutí této lhůty byly nadále používány nereciproční výhody podle úmluvy Lomé IV.

³⁶ Tyto nové obchodní dohody popisuje podrobněji oddíl 4.4. Dohody o ekonomickém partnerství (EPAs)

Během tohoto období byla přezkoumána slučitelnost dosavadních protokolů o komoditách³⁷ s pravidly WTO.

Byl zdůrazněn význam **aktivní účasti zemí** ve WTO a jiných mezinárodních organizacích. Jako důležitá byla označena oblast rozvoje služeb a bylo potvrzeno plnění závazků vyplývajících z Všeobecné dohody o obchodu službami GATS. Uznán byl také význam služeb námořní dopravy, která má hlavně ostrovním státům umožnit usnadnění rozvoje mezinárodního obchodu.

4.1.5 Finanční spolupráce

Finanční spolupráce je prováděna prostřednictvím finančních protokolů, které jsou přílohou dohody z Cotonou. Způsob financování konkrétního projektu či programu určují společně Společenství a země ACP s ohledem na úroveň rozvoje státu, zeměpisnou situaci a povahu projektu či programu.

Finanční pomoc je zaměřena na snížení zadluženosti zemí a podporu provádění makroekonomických a strukturálních reforem, podporu v případě krátkodobých výkyvů příjmů z vývozu, podporu odvětvových politik, mikroprojektů a decentralizované spolupráce. Humanitární pomoc je poskytována podle mezinárodního humanitárního práva při mimořádných situacích jakými jsou živelné katastrofy, války či jiné konflikty. Cílem této pomoci je především chránit lidské životy. Spolupráce prostřednictvím finanční a technické pomoci také podporuje investice a rozvoj soukromého sektoru například prostřednictvím grantů, rizikového kapitálu či poradenských a konzultačních služeb. [59]

Za účelem přezkoumání plnění cílů rozvojové finanční spolupráce, které jsou uvedeny v této smlouvě a specifikací problémů vyplývajících z této spolupráce byl Radou ministrů zřízen **Výbor pro rozvojovou finanční spolupráci ACP-EU**. Tento výbor se schází čtvrtletně a skládá se ze zástupců zemí ACP a zemí Unie.

První z protokolů, který tvoří první přílohu dohody z Cotonou, pokrýval období let 2000-2007 a jeho finanční alokace pro země ACP činila 15,2 mld. EUR.

³⁷ Protokol č. 3 o cukru, protokol č. 4 o hovězím a telecím mase, protokol č. 5 o banánech.

Tab. 4.1 Výše finančních prostředků určených pro období 2000-2007 (Cotonou- I. f. p.)

Zdroj	Objem prostředků (mil. EUR)
Evropský rozvojový fond (9. EDF)	13 500
Evropská investiční banka	1 700
Celkem	15 200

Zdroj: The Cotonou Agreement, 2000.

Dohoda z Cotonou zredukovala množství finančních nástrojů, které fungovaly v rámci dohod z Lomé. Nyní jsou všechny prostředky z Evropského rozvojového fondu rozdělovány pomocí dvou nástrojů: grantů a investiční facility. Jak nám ukazuje Tab. 4.1, v rámci 9. EDF bylo určeno 10 mld. EUR na dlouhodobou pomoc, 1,3 mld. EUR na oblast regionální spolupráce (obě formou grantů) a 2,2 mld. EUR bylo přiděleno investiční facilitě. 1,7 mld. EUR pak bylo poskytnuto prostřednictvím půjček EIB. [59]

Investiční facilitě (IF), jejíž správou byla pověřena EIB, se stala novým nástrojem finanční spolupráce pro toto období. Jejím účelem je především poskytovat rizikový kapitál s cílem podpořit investice soukromých subjektů. Princip fungování je založen na tom, že finance budou poskytnuty na určitý projekt, pokud jeho činnost přináší výnosy, vracejí se zpět do IF. Tím se zdroje ve facilitě budou obnovovat a nebude třeba doplňovat prostředky z EDF. Finanční nástroje jsou rozděleny na dva druhy: senior (pro větší operace s nižším rizikem) a junior. To umožňuje flexibilní stanovení podmínek podle povahy projektu. [60]

Systémy **STABEX a SYSMIN** sice byly touto dohodou **zrušeny**, státy však uznaly, že ztráty příjmů z vývozu mohou ohrozit provádění makroekonomických a odvětvových politik. **Stupeň závislosti** země ACP na vývozu zboží, zejména zemědělských produktů a komodit těžebního průmyslu se tak stal jedním z **kritérií přidělování prostředků** určených pro dlouhodobý rozvoj.³⁸

Do smlouvy je také zařazeno ustanovení pro **nejméně rozvinuté, vnitrozemské a ostrovní státy ACP**, kterým je zajištěno zvláštní zacházení s cílem umožnit jim překonat vážné hospodářské, sociální a zeměpisné obtíže a urychlit tak tempo jejich rozvoje. Seznam těchto států může být změněn rozhodnutím Rady ministrů.³⁹ [58]

³⁸ Dalšími kritérii jsou příjem na obyvatele, počet obyvatel, sociální ukazatelé a úroveň zadluženosti.

³⁹ Seznam těchto států je uveden v příloze č. 2.

4.2 První revize Cotonou

Dohoda z Cotonou byla podle plánu po uplynutí pěti let poprvé revidována a to **25. června 2005** v Lucemburku, v platnost pak vstoupila 1. července 2008. V této revizi **nedošlo k žádným výrazným změnám**, pouze byly upraveny některé články týkající se politického dialogu, zmíněn byl poprvé boj proti terorismu a spolupráce v oblasti boje proti šíření zbraní hromadného ničení. V přílohách týkajících se podmínek financování a prováděcích postupů byly upřesněny některé články. Dále byla doplněna příloha Ia o novém finančním rámci, který měl pokrývat období od 1. ledna 2008 na dobu pěti nebo šesti let. [57]

Rozhodnutím Rady ministrů 2. června 2006 byl upřesněn **druhý finanční rámec**, který byl určen pro období 2008 – 2013. Pro účely naplnění cílů dohody z Cotonou bylo pro toto období určeno 23, 966 mld. EUR.

Tab. 4.2 Výše finančních prostředků určených pro období 2008-2013 (Cotonou – II. f. p.)

Zdroj	Objem prostředků (mil. EUR)
Evropský rozvojový fond (10. EDF)	21 966
Evropská investiční banka	2 000
Celkem	23 966

Zdroj: Rozhodnutí Rady ministrů ACP-ES (2006/608/ES), 2006.

Výši finančních prostředků určených pro aktuální období nám ukazuje tabulka 4.2. Z částky téměř 22 mld. EUR, kterými disponuje 10. EDF je určeno 17,76 mld. EUR na financování státních a regionálních indikativních programů, 2,7 mld. EUR na regionální a meziregionální spolupráci zemí ACP a 1,5 mld. EUR bylo přiděleno na financování investiční facility. [53]

4.3 Druhá revize Cotonou

Oficiální jednání o druhé revizi Dohody z Cotonou byla zahájena 29. května 2009 a ukončena na zasedání Rady ministrů ACP-EU a slavnostně **podepsána 22. června 2010** v Ouagadougou, hlavním městě státu Burkina Faso. Pozměněná dohoda vstoupila v platnost

1. listopadu 2010. Cílem revize bylo zlepšení provádění Dohody a zohlednění změn, ke kterým došlo jak ve vztazích ACP-EU, tak na mezinárodní scéně v průběhu minulých let⁴⁰.

Mezi **hlavní změny** přijaté touto revidovanou úmluvou patří: [30]

- **Politický dialog:** upřesnění jednotlivých článků, větší zapojení národních parlamentů do spolupráce;
- **Institucionální ustanovení:** zavedeno setkání hlav států a předsedů vlád;
- **Rozvojové strategie:** posílení závazku o urychlení pokroku k dosažení rozvojových cílů tisíciletí. Mezi oblastí podpory v rámci rozvoje hospodářského odvětví byl vyčleněn nový článek týkající se rybolovu, který hraje zásadní roli v zaměstnanosti a tvorbě příjmů některých (hlavně ostrovních) států ACP. Novými průřezovými, neboli tématickými problémy se staly onemocnění HIV/AIDS a změna klimatu, kterým byly vyčleněny rovněž samostatné články;
- **Hospodářská a obchodní spolupráce:** revize vztahů v oblasti této spolupráce z důvodu ukončení přechodného období, během kterého měly být uzavírány Dohody o ekonomické spolupráci EPAs. V souvislosti s tím byla zrušena příloha V, která se zabývala právě obchodním režimem použitelným v přechodném období. Zrušeny byly také všechny související protokoly – protokol o definici pojmu „původní produkty“, a dále protokoly o cukru, o hovězím a telecím mase, o banánech;
- **Finanční a technická spolupráce:** upřesněny postupy uplatňování humanitární pomoci, upraveny a upřesněny některé články týkající se provádění finanční spolupráce.

V protokolu o Jihoafrické republice, který upravuje specifické vztahy tohoto státu se zeměmi ACP a Unií bylo stanoveno, že i když se na něj nevztahují ustanovení ohledně hospodářské a obchodní spolupráce, **může se JAR zapojit do Dohody o ekonomické spolupráci EPA.** [22]

⁴⁰ Vytvoření Africké unie, přijetí Společné strategie Afrika-EU, uzavírání dohod EPAs, nárůst cen potravin a energií, důsledky finanční krize, projevy změny klimatu apod. 36]

4.4 Dohody o ekonomickém partnerství (EPAs)

Jednání o vzniku Dohod o ekonomickém partnerství (EPAs) začala pod vedením Evropské komise v září roku 2002. Lhůta pro uzavření těchto dohod, které by byly v souladu s pravidly WTO byla stanovena na 31. prosince 2007. [31]

Tato spolupráce se opírá o **čtyři hlavní pilíře**:

- **Reciprocita** – hlavním cílem dohod o ekonomickém partnerství je vytvoření zóny volného obchodu v souladu s pravidly GATT.
- **Rozvoj** – EPAs se stanou hlavním nástrojem rozvoje. Budou pomáhat s integrací zemí do světového obchodu a podporovat udržitelný rozvoj a snižování chudoby.
- **Regionální integrace** – spolupráce bude stavět na iniciativách regionálních uskupení, které jsou základním prostředkem urychlení integrace zemí ACP do světové ekonomiky. EPAs se proto budou uzavírat nikoli s jednotlivými státy, ale právě s regionálními uskupeními.
- **Diferenciace** – uzavírání dohod s jednotlivými regionálními uskupeními by mělo umožnit dostatečnou pružnost a orientaci na rozdílné a zvláštní zacházení podle potřeb jednotlivých oblastí. [10]

Pro potřeby vyjednávání bylo 76⁴¹ zemí ACP rozděleno do sedmi oblastí: Západní Afrika, Střední Afrika, Východní a jižní Afrika (ESA), Východoafrické společenství (EAC), Jihoafrické rozvojové společenství (SADC), Karibik (CARICOM), Pacifik.⁴²

Úvodní fáze jednání s těmito regiony byla zaměřena na sestavení harmonogramu pro postupné odbourávání obchodních bariér s ohledem na úroveň rozvoje a případný negativní dopad liberalizačních opatření na země ACP. Jak bylo uvedeno výše, celkové podmínky jednotlivých dohod měla Evropská komise spolu se zúčastněnými regionálními uskupeními ujednat a uzavřít do konce stanoveného přechodného období (31.12.2007). [10]

Ke stanovenému datu byla uzavřena pouze jedna úplná Dohoda o ekonomickém partnerství (mezi EU a CARIFORUM) a několik prozatímních dohod se samostatnými státy (interim EPA). Zbylé země, které se nepodílí na vytváření zón volného obchodu ztratily

⁴¹ Dohod EPAs se neúčastní Kuba, Jihoafrická republika a Somálsko.

⁴² Rozdělení zemí ACP do jednotlivých skupin uvedeno v příloze č. 3.

po vypršení přechodné lhůty dosavadní výhody vyplývající z Dohody z Cotonou a začalo se s nimi zacházet podle podmínek v rámci Všeobecného systému preferencí. Výjimkou jsou nejméně rozvinuté země, které kromě principů GSP začaly využívat i nové iniciativy s názvem „**Everything But Arms**“ (**EBA**), neboli „Vše kromě zbraní“. Tato iniciativa vznikla na základě nařízení Rady z 26. února 2001 a její podstatou je bezcelní přístup všech výrobků nejméně rozvinutých zemí na trhu EU, s výjimkou zbraní a střeliva⁴³. [32]

4.4.1 EPA – Západní Afrika

Region Západní Afriky se skládá z 15 členů uskupení ECOWAS a Mauritánie a je jedním z nejdůležitějších obchodních partnerů Unie v rámci obchodních vztahů s uskupením zemí ACP. Tato oblast pokrývá 40 % celkového obchodu EU-ACP, přitom 80 % všech vývozu do EU pochází z Pobřeží slonoviny, Ghany a Nigérie.⁴⁴ S výjimkou uvedených tří zemí a Kapverd patří ostatní státy regionu mezi nejméně rozvinuté země světa. [33]

S regionem Západní Afrika **nebyla dosud uzavřena plnohodnotná dohoda EPA**, byly podepsány pouze dvě tzv. prozatímní dohody, a to v prosinci 2007 s Ghanou a 26. listopadu 2008 s Pobřežím slonoviny.

Hlavní rysy dohod iEPAs s Pobřežím slonoviny a Ghanou: [34]

- Bezcelní přístup na trh Unie od 1. ledna 2008 s přechodným obdobím pro rýži (do roku 2010) a cukr (do roku 2015);
- Postupná liberalizace (během 15 let) přístupu na trh pro 81 % dovozů z EU do Pobřeží slonoviny a 80 % dovozů do Ghany;
- Ochranná ustanovení, která umožní oběma stranám chránit křehká hospodářská odvětví znovuzavedením cel nebo kvót;
- Kapitoly o podpoře přeshraniční spolupráce, odstranění technických překážek obchodu apod.

⁴³ Dříve existovaly ještě tři výjimky: čerstvé banány (do roku 2006), cukr (do července 2009) a rýže (do září 2009).

⁴⁴ Jedná se především o ropu a tropické plody (kakao, banány, ananasy).

Obě prozatímní dohody také obsahují seznam komodit, které jsou z liberalizace vyloučeny. Tyto seznamy se u obou zemí liší a odrážejí specifickou situaci daného státu. Mezi společné položky patří například kuřecí maso, rajčata, cibule, tabák a pivo. Pobřeží slonoviny dále zařadilo mezi výjimky cement, benzín a auta, Ghana pak pšenici, mražené ryby či průmyslové plasty.

Tab. 4.3 Aktuální obchodní režimy zemí regionu Západní Afrika

Obchodní režim	Země (<i>země LDCs</i>)
Prozatímní dohoda EPA	Pobřeží slonoviny, Ghana
GSP	Nigérie
Vše kromě zbraní (EBA)	12 zemí LDCs: <i>Benin, Burkina Faso, Gambie, Guinea, Guinea Bissau, Libérie, Mali, Mauritanie, Niger, Senegal, Sierra Leone, Togo, + Kapverdy</i> ⁴⁵

Zdroj: European Commission: EU-ACP: State of Play at June 2010, vlastní úprava.

V tabulce 4.3 vidíme rozdělení jednotlivých zemí regionu do příslušných obchodních režimů. Dva státy uzavřely prozatímní dohody EPAs, jeden čerpá výhody pomocí Všeobecného systému preferencí a ostatní patřící mezi země LDCs + Kapverdy využívají iniciativy EBA.

Jednání o plnohodnotné dohodě EPA stále pokračují. Ustanovení týkající se vývozu zboží byla sice již do značné míry odsouhlasena, stále však existuje několik oblastí, pro které se bude muset najít kompromis. Jedná se například o otázky týkající se pravidel původu, doložky nejvyšších výhod (MFN), nebo výše regionálních dávek. Země Západní Afriky navíc nesouhlasí se zahrnutím kapitol týkajících se sociálních otázek, životního prostředí a veřejných zakázek. [18]

⁴⁵ Kapverdy byly ze zemí LDCs vyřazeny 1. ledna 2008. Původně mohly výhod iniciativy EBA využívat v rámci přechodného období až do konce roku 2010. V prosinci 2010 však bylo vzhledem k celosvětové krizi toto období prodlouženo do 1. ledna 2012.

4.4.2 EPA – Střední Afrika

Region Střední Afriky se pro účely EPAs skládá z 8 zemí, z nichž 5 patří mezi státy LDCs. Existují zde značné rozdíly ať už ve velikosti zemí, počtu obyvatel, či ekonomické vyspělosti. Hlavním vývozním artiklem zemí je ropa.

V současné době má **prozatímní dohodu EPA** uzavřen pouze **Kamerun**. Tento stát podepsal dohodu 15. ledna 2009, nicméně podal k EU žádost o odložení zrušení cel až do doby podpisu regionální dohody EPA, aby nedošlo k narušení celní unie v rámci CEMAC. Tato dohoda nyní čeká na schválení Evropského parlamentu. [12]

Hlavní rysy iEPA s Kamerunem se shodují s výše uvedenými rysy dohod, uzavřených s Pobřežím slonoviny a Ghanou. Kamerun má během 15 let liberalizovat 80 % Unijního dovozu na domácí trh. Jedná se především o průmyslové stroje a některé chemikálie. Mezi výjimky, na které se liberalizace nevztahuje, patří například většina druhů masa, vín, mléčných výrobků, dřevo či dřevěné výrobky. [36]

Tab. 4.4 Aktuální obchodní režimy zemí regionu Střední Afrika

Obchodní režim	Země (<i>země LDCs</i>)
Prozatímní dohoda EPA	Kamerun
GSP	Kongo, Gabon
Vše kromě zbraní (EBA)	5 zemí LDCs: <i>Čad, Středoafriická republika, Konžská demokratická republika, Rovnicková Guinea, Svatý Tomáš a Princův ostrov</i>

Zdroj: European Commission: EU-ACP: State of Play at June 2010, vlastní úprava.

Jednání o celoregionální dohodě EPA jsou již v pokročilém stádiu, avšak od února 2009 nedošlo v negociaci k výraznému posunu. Potíže přetrvávají při vyjednáváních o regionálních daních, doložce nejvyšších výhod či přístupu na trh. K obnově intenzivních jednání došlo v prosinci 2010 a podle zprávy o vývoji negociačních jednání z března 2011 je cílem uzavření komplexní dohody EPA do konce roku 2011. [13]

4.4.3 EPA – Východní a jižní Afrika (ESA)

Tento region zahrnuje 5 států východní Afriky, 3 státy jižní Afriky a 4 ostrovní státy. Všechny země jsou členy uskupení COMESA, 9 z nich je klasifikováno jako země LDC. [37]

V současné době jsou podepsány **prozatímní dohody s těmito 4 státy**: Mauricius, Madagaskar, Seychely a Zimbabwe. O dohodách s Komorami a Zambií se stále jedná. Země mají do roku 2022 postupně liberalizovat přístup importu z Unie na domácí trh v následujícím rozsahu:

- Seychely – 98 %,
- Mauritijs – 96 % ,
- Komory a Madagaskar – 81 %,
- Zambie a Zimbabwe – 80 %.

Dohody dále obsahují ustanovení týkající se ochrany křehkých hospodářských odvětví či podporu při plnění norem EU. Všechny země mají rozdílný seznam komodit, s nimiž obchod nebude liberalizován. V rámci jednání o celoregionální EPA se však snaží postoj sjednotit a najít společná východiska. [38]

Tab. 4.5 Aktuální obchodní režimy zemí regionu Východní a jižní Afrika (ESA)

Obchodní režim	Země (země LDCs)
Prozatímní dohoda EPA	<i>Madagaskar, Mauritijs, Komory, Seychely, Zambie, Zimbabwe</i>
GSP	-
Vše kromě zbraní (EBA)	6 zemí LDCs: <i>Džibuti, Eritrea, Etiopie, Malawi, Somálsko⁴⁶, Súdán</i>

Zdroj: European Commission: EU-ACP: State of Play at June 2010, vlastní úprava.

Jednání o plnohodnotné dohodě EPA nadále pokračují. Mezi nevyřešené otázky dohody patří jako v předchozích případech pravidla původu, doložka nejvyšších výhod či rozsah dohody. Významného pokroku bylo dosaženo v otázkách služeb, zemědělství, technických překážek obchodu a hygienických norem. [14]

⁴⁶ Somálsko nemá mezinárodně uznanou vládu a nepodepsalo Dohodu z Cotonou. Není tedy zapojeno do vyjednávání o dohodě EPA, jako země LDCs však může čerpat výhody vyplývající z iniciativy EBA.

4.4.4 EPA – Východoafrické společenství (EAC)

Východoafrické společenství (EAC) se roku 2007 oddělilo od regionu Východní a jižní Afriky (ESA) a od té doby vystupuje samostatně. Skládá se z pěti států, z nichž 4 patří mezi země LDCs. [39]

Prozatímní dohoda EPA EAC obsahuje jako předchozí dohody ustanovení ohledně bezcelního přístupu na trh Unie, ochraně křehkých hospodářských odvětví, pravidel původu či ustanovení týkající se rybolovu. K postupnému odstranění cel a kvót pro 82,6 % dovozů z EU by mělo docházet během následujících 25 let. Mezi komodity vyřazené z liberalizace patří například zemědělské produkty, víno a lihoviny, plasty, nebo textil a oblečení. [40]

Tab. 4.6 Aktuální obchodní režimy zemí Východoafrického společenství (EAC)

Obchodní režim	Země (<i>země LDCs</i>)
Prozatímní dohoda EPA	<i>Burundi, Keňa, Rwanda, Tanzánie, Uganda</i>
GSP	-
Vše kromě zbraní (EBA)	-

Zdroj: European Commission: EU-ACP: State of Play at June 2010, vlastní úprava.

iEPA EAC byla parafována v listopadu 2007, dosud však nebyla podepsána. Jednání budou pokračovat i v průběhu roku 2011, na jeho sklonku by však negociace mohly být uzavřeny. Sporné otázky se opět týkají výše vývozních daní, nebo doložky nejvyšších výhod. [13]

4.4.5 EPA – Jihoafrické rozvojové společenství (SADC)

Jihoafrické rozvojové společenství (SADC) se pro vyjednávání o EPAs skládá ze sedmi členů, z nichž tři se řadí mezi LDCs. Jihoafrická republika, která je také jedním z členů této skupiny se zpočátku účastnila pouze jako pozorovatel, formálně se k jednání připojila v roce 2007. [41]

Na konci roku 2007 parafovalo **5 zemí dohodu iEPA**. Jihoafrická republika ani Angola se k této dohodě nepřipojily z důvodu mnoha neshod v klíčových ustanoveních dohody. Botswana, Lesotho, Namibie a Svazijsko mají liberalizovat 86 % importů z EU do roku 2015, Mozambik má tuto liberalizaci provést v rozsahu 81 % dovozů do roku 2023. Všechny země se zavázaly liberalizovat dovoz převážné většiny průmyslových a rybích produktů, naopak mezi produkty vyřazené z liberalizace patří většina komodit zemědělského a textilního sektoru. [42]

Tab. 4.7 Aktuální obchodní režimy zemí Jihoafrického rozvojového spol. (SADC)

Obchodní režim	Země (<i>země LDCs</i>)
Prozatímní dohoda EPA	Botswana, <i>Lesotho</i> , <i>Mozambik</i> , Namibie, Svazijsko
GSP	-
Vše kromě zbraní (EBA)	<i>Angola</i>

Zdroj: European Commission: EU-ACP: State of Play at June 2010, vlastní úprava.

Jak uvádí tabulka 4.7, pět zemí má uzavřeno iEPA a jedna země čerpá výhody z iniciativy EBA. JAR se řídí Dohodou o obchodu, rozvoji a spolupráci, která byla podepsána roku 1999 a plně vstoupila v platnost v květnu 2004.

Obě strany (SADC a EU) přijaly závazek nadále pokračovat ve vyjednáváních o komplexní EPA. Namibie a JAR se sice distancovaly od závazku týkajících se služeb, v negociaci této dohody však také pokračují. Jednání je o to složitější, že všechny země s výjimkou Mozambiku se již účastní různých dohod o regionální integraci a dochází k překrývání jejich členství. [17]

4.4.6 EPA – Karibik

Tento region se skládá ze 14 členů uskupení CARICOM a Dominikánské republiky, dohromady tvoří tzv. Karibské fórum (CARIFORUM). Jedinou zemí, která patří do LDCs je Haiti.

Karibik je jediným regionem, se kterým má Unie podepsanu **komplexní dohodu EPA**. Negociační vyjednávání začalo v roce 2004 a bylo ukončeno v prosinci 2007. V říjnu 2008 podepsaly tuto dohodu s EU všechny země s výjimkou Haiti⁴⁷ a od prosince 2008 začala být prozatímně uplatňována. První oficiální setkání Rady ministrů Cariforum – EU EPA se uskutečnilo v květnu 2010 v Madridu. Vysokým představitelem Carifora byl zvolen McClean⁴⁸, jehož funkce potrvá do prosince 2011. [11]

Mezi **hlavní rysy komplexní dohody EPA** patří:

- Bezcelní a neomezený přístup produktů Cariforum na trh EU;
- Liberalizace importu z EU do států Carifora v rozsahu 86 % během 25 let - jako v předchozích dohodách se zde liberalizace zavádí postupně: 61 % do 10 let, 82 % do 15 let;
- Vylepšení pravidel původu – například v oblasti pletených oděvů nemusí původní materiál pocházet z dané země;
- Otevření trhu v oblasti služeb, včetně zábavního průmyslu;
- Možnost podniků zřídit své pobočky v EU, investoři, personál a stážisti mohou provádět krátkodobé obchodní návštěvy v Evropě.

Mezi komodity vyloučené z liberalizace patří většina zemědělských produktů, některé chemické látky, nábytek a další průmyslové výrobky. Smlouva obsahuje nejen ustanovení o clech, technických překážkách obchodu, hospodářské soutěži apod., ale i o zemědělství a rybolovu, rozvojové spolupráci, či řešení sporů. [43]

EPA Karibik bude podporována finanční pomocí Unie z Evropského rozvojového fondu převážně prostřednictvím regionálního programu, pro který je v období 2008 – 2013 vyčleněna částka 165 mil. EUR. Tyto finanční prostředky budou použity na pomoc při provádění dohody EPA, vytváření programů pro rozvoj podnikání a na pomoc při reformě daňového systému zemí Cariforum. [44]

⁴⁷ Haiti podepsalo dohodu v prosinci 2009, zatím ji však neuplatňuje, protože čeká na ratifikaci Haitského parlamentu.

⁴⁸ Ministr zahraničních věcí a obchodu Barbadosu.

4.4.7 EPA – Pacifik

Pacifický region zahrnuje 14 ostrovních států, z nichž 6 patří do skupiny nejméně rozvinutých zemí. Dvě země, které z pacifických států v současnosti nejvíce vyvážejí do EU – **Papua Nová Guinea (PNG) a Fidži podepsaly prozatímní dohodu EPA** v listopadu 2007. Obchod mezi Uníí a státy Pacifiku je velmi limitovaný a nevyrovnaný, Unie není pro tyto státy hlavním obchodním partnerem a také proto se žádná jiná země kromě výše uvedených dvou nerozhodla iEPA podepsat. [16]

Obě země podepsaly prozatímní dohodu EPA na konci roku 2009. Papua Nová Guinea se zavázala liberalizovat dovozy z Unie v rozsahu 88 % ode dne účinnosti smlouvy. Pro Fidži byla hodnota stanovena na 87 % importu z Unie v průběhu následujících 15ti let. Výjimka z liberalizace se pro obě země vztahuje např. na maso, ryby a zemědělské produkty, pro PNG navíc na nábytek či šperky a pro Fidži např. alkohol a železo. [45]

Tab. 4.8 Aktuální obchodní režimy zemí Pacifiku

Obchodní režim	Země (<i>země LDCs</i>)
Prozatímní dohoda EPA	Fidži, Papua Nová Guinea
GSP	Cookovy ostrovy, Marshallovy ostrovy, Mikronésie, Nauru, Niue, Palau, Tonga
Vše kromě zbraní (EBA)	<i>Kiribati, Samoa, Šalamounovy ostrovy, Tuvalu, Vanuatu, Východní Timor</i>

Zdroj: European Commission: EU-ACP: State of Play at June 2010, vlastní úprava.

Jak nám ukazuje tabulka 4.8, šest zemí patřících mezi nejméně rozvinuté, může využívat bezcelního přístupu na trh Unie prostřednictvím iniciativy „Vše kromě zbraní“, zbylých sedm se řídí pravidly Všeobecného systému preferencí GSP.

Prozatímní dohoda EPA obsahuje ustanovení o pokračujících jednáních o komplexní EPA. Smluvní strany potvrdily svůj závazek k těmto jednáním, na jejichž konci má být přijata Dohoda o ekonomickém partnerství se všemi zeměmi v pacifickém regionu. Mezi otázky, které jsou stále otevřené a vyžadují další diskuzi, patří služby, práva duševního vlastnictví a zadávání veřejných zakázek. [46]

4.5 Kvantifikace spolupráce EU – ACP

4.5.1 Obchodní vztahy

Vzhledem k tomu, že až do termínu uzavření dohod EPAs měly všechny státy ACP bezcelní a neomezený přístup na trh Unie, dalo by se očekávat, že podíl na obchodu EU bude relativně vysoký. Opak je však pravdou, ve skutečnosti tento podíl v roce 2010 činil pouze 3,5 % v případě exportu a 3,1 % v případě importu ze zemí ACP.

Tab. 4.9 Vývoj exportu EU do zemí ACP (bez JAR)

	1980	1990	2000	2008	2009	2010
Hodnota exportu (mld. EUR)	18,0	18,3	26,4	47,4	41,4	47,1
Podíl (%)	8,5	4,5	2,8	3,6	3,8	3,5

Zdroj: Eurostat, vlastní tvorba.

Tab. 4.10 Vývoj importu EU ze zemí ACP (bez JAR)

	1980	1990	2000	2008	2009	2010
Hodnota importu (mld. EUR)	21,7	21,8	29,1	54,1	38,7	46,9
Podíl (%)	7,7	4,8	2,8	3,5	3,2	3,1

Zdroj: Eurostat, vlastní tvorba.

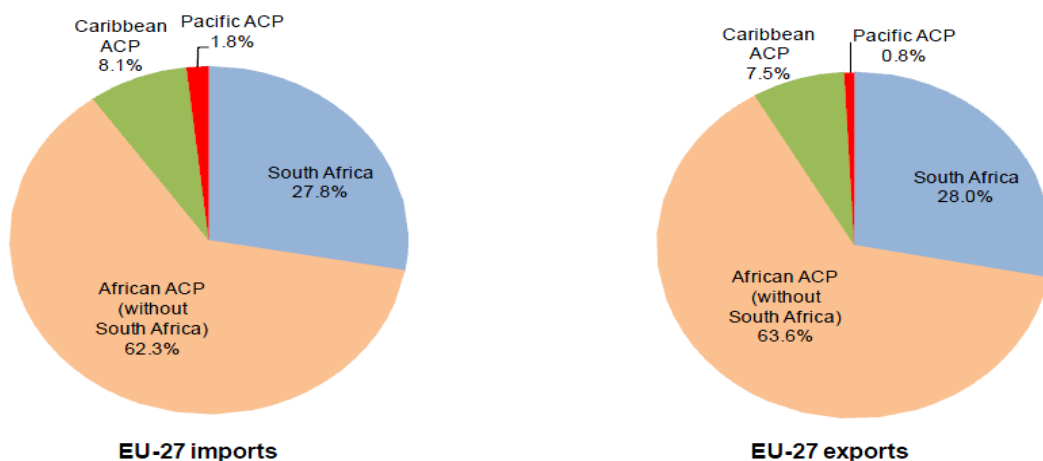
Tabulky 4.9 a 4.10 nám ukazují vývoj exportu a importu Unie do/ze zemí ACP. I když se v absolutním vyjádření obě hodnoty neustále zvyšují – za rok 2010 činil objem exportu a taktéž importu přibližně 47 mld. EUR, v procentuálním vyjádření klesl během 30ti let vývoz i dovoz o více než polovinu. Můžeme vidět, že v posledních letech zůstává tento podíl na celkových exportech a importech Unie téměř neměnný.

Nízký podíl na obchodu Unie můžeme zdůvodnit tím, že většina zemí patřící do uskupení ACP se řadí mezi nejméně rozvinuté země světa a jejich hospodářský potenciál a síla prozatím neumožňují obchodní výměnu s EU radikálním způsobem zvýšit. Dalšími faktory, které se podílejí na tomto stavu, jsou nízké ceny světových komodit, které tvoří

převážnou část vývozního artiklu ze zemí ACP a také fakt, že region Karibiku se zaměřuje převážně na bližší americké trhy a Unie pro něj není hlavním obchodním partnerem. [4]

Na tomto místě je třeba zmínit, že největším obchodním partnerem Unie ze zemí ACP je Jihoafrická republika, která představuje až 1/3 veškerého obchodu s EU.

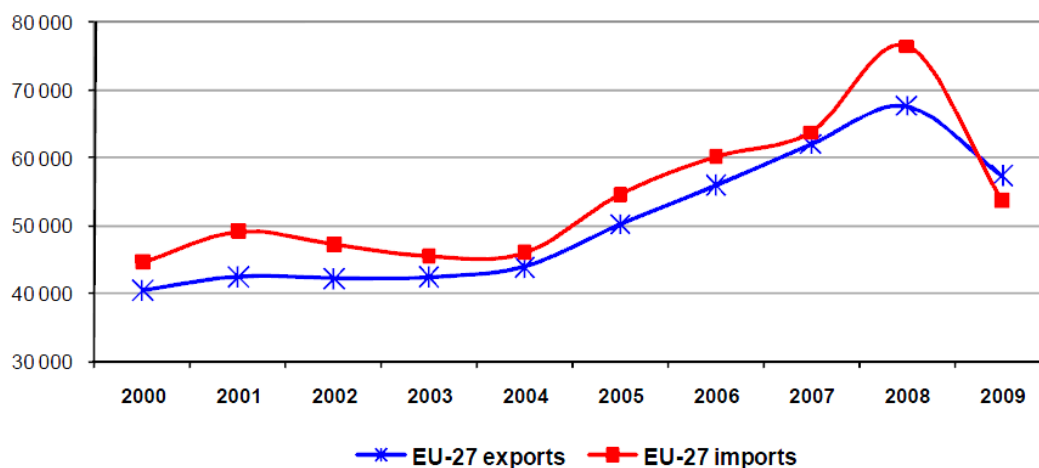
Graf 4.1 Podíl jednotlivých regionů na obchodu s EU

Zdroj: Eurostat: *Statistic in Focus*, 52/2010.

V grafu 4.1 vidíme, že africké země dohromady tvoří 90 % obchodu s EU jak na straně exportu, tak i importu. Jak již bylo zmíněno, **JAR je nejdůležitějším obchodním partnerem** s podílem okolo 28 %. V případě Karibiku se největšími obchodními partnery stal Trinidad a Tobago a Dominikánská republika, ze zemí regionu Pacifiku to jsou Papua-Nová Guinea a Marshallovy ostrovy, jejich podíl je však vcelku zanedbatelný.

Graf 4.2 Vývoj exportu a importu EU do/ze zemí ACP včetně JAR v letech 2000-2009

Zdroj: Eurostat: *Statistic in Focus*, 52/2010.

Porovnáním hodnot exportu a importu v tabulkách 4.9 a 4.10 s grafem 4.2 můžeme zjistit, že zařazením JAR do vývoje vzájemného obchodu v roce 2008 import rázem vzrostl na hodnotu přesahující 75 mld. EUR, v případě exportu pak objem činí 67 mld. EUR. Z důvodu hospodářské krize, která se nevyhnula ani obchodu mezi Unií a zeměmi ACP došlo mezi roky 2008 a 2009 k poklesu exportu o 15,3 % a k poklesu dovozu EU o 29,8 %.

Zatímco z hlediska velikosti obchodu nejsou země ACP pro Unii významným partnerem, pro tuto skupinu zemí **je EU partnerem velmi důležitým**. V roce 2009 činil export do EU 24,5 % z celkové hodnoty vývozu, 25,3 % všech importů do zemí ACP pocházelo z Unie.

Tab. 4.11 Hlavní obchodní partneři zemí ACP, rok 2009

Partner	Podíl na obchodu ACP (v %)	
	Export	Import
EU	24,5	25,3
Čína	12,5	13,1
Spojené státy americké	21,0	9,9
Indie	5,1	3,6

Zdroj: European Commission: Trade, vlastní tvorba.

Tabulka 4.11 nám ukazuje čtyři největší obchodní partnery skupiny zemí ACP. Největším obchodním partnerem je v případě exportu i importu Evropská unie, následována Čínou a Spojenými státy americkými. Čtvrtým nejdůležitějším obchodním partnerem je Indie, jejíž podíly však již nejsou zdaleka tak vysoké a dosahují hranice 5 % v případě exportu a 3,6 % v případě importu.

Tab. 4.12 Závislost regionů ACP na obchodu s EU v roce 2005 a 2009 (v %)

	Rok 2005		Rok 2009	
	Export	Import	Export	Import
Afrika	27,9	33,2	25,8	28,7
Karibik	17,2	15,6	19,3	11,1
Pacifik	9,1	3,5	8,5	5,2
ACP jako celek	25,7	27,7	24,5	25,3

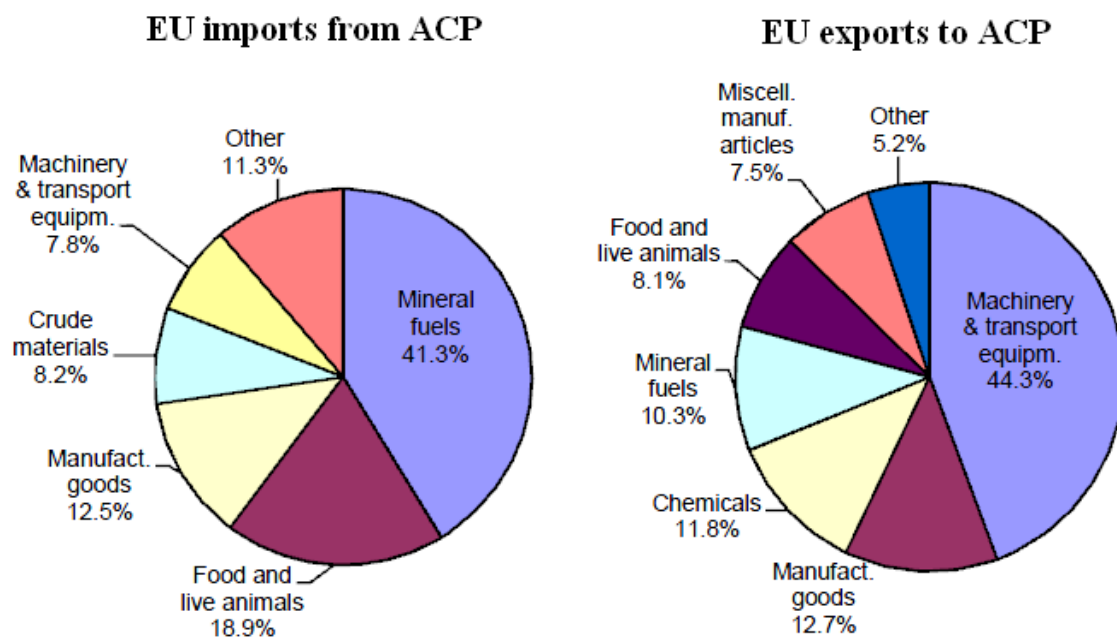
Zdroj: European Commission: Trade, vlastní tvorba.

Jak nám ukazuje Tab. 4.12, podíl **exportů i importů do/z EU se výrazně liší v závislosti na jednotlivých regionech**. Zatímco africký region je téměř z 29 % závislý na dovozech z EU, u zemí Pacifiku tato hodnota činí pouhých 5 %. Podobně je tomu i na straně exportů, kdy v případě Afriky plyne na trh Unie 26 % celkové hodnoty vývozu, u zemí Karibiku se jedná o 19 %, v pacifických státech pak export do Unie činí 8,5 % všech vývozu. Pro srovnání jsem do tabulky uvedla údaje také za rok 2005. Hodnoty exportu i importu zemí Afriky se postupně snižovaly, Karibský region v tomto období snížil svou závislost na dovozech Unie a naopak zvýšil podíl vývozu na Unijní trh. U pacifických států došlo k opačnému vývoji. Zatímco dovoz ze států Unie se zvýšil o necelé 2 p.b., export na trh EU v průběhu let 2005 až 2009 klesl.

Komoditní struktura vzájemného obchodu

Komoditní struktura obchodu mezi Evropskou unií a zeměmi ACP odráží vztah mezi vyspělými a rozvojovými ekonomikami. Zatímco ve vývozu EU do zemí ACP převažují stroje a jiná mechanická zařízení, dovoz na Unijní trh tvoří více než z poloviny paliva a potraviny.

Graf 4.3 Komoditní struktura importu a exportu EU v roce 2009

Zdroj: Eurostat: Statistic in Focus, 52/2010.

Jak již bylo zmíněno výše, **dovozy na trh EU** tvoří převážně **paliva** (41,3 %) následovány skupinou „**Potraviny a živá zvířata**“, přičemž zvířata tvoří pouze zanedbatelnou část. Třetí nejdůležitější kategorií pak byly tzv. **tržní výrobky** s 12,5 %. Největší podíl na vývozech EU mají stroje a dopravní zařízení (lodě, silniční vozidla, letadla apod.), které tvoří téměř polovinu celkového exportu Unie na trhy zemí ACP. Pomyslnou druhou příčku obsadily tržní výrobky (12,7 %), následovány kategorií zahrnující chemické látky (11,8 %).

Tab. 4.13 Komoditní struktura obchodu EU - ACP v roce 2009 podle položek SITC⁴⁹

	Export (mld. EUR)	Změna oproti roku 2008 (%)	Import (mld. EUR)	Změna oproti roku 2008 (%)
Potraviny, nápoje a tabák: SITC 0+1	5,814	-6,4	11,363	2,3
Suroviny: SITC 2+4	0,908	-9,2	4,799	-37,1
Paliva: SITC 3	5,838	-17,2	22,207	-38,0
Chemikálie: SITC 5	6,640	-8,0	1,215	-2,0
Stroje a dopr. zařízení: SITC 7	25,196	-19,2	4,065	-29,4
Ostatní zpracov. zboží : SITC 6+8	11,491	-12,8	7,921	-37,3
Celkem : SITC 0-9	57,482	-15,1	53,679	-29,8

Zdroj: External and intra-European Union trade, Monthly statistics, 12/2010.

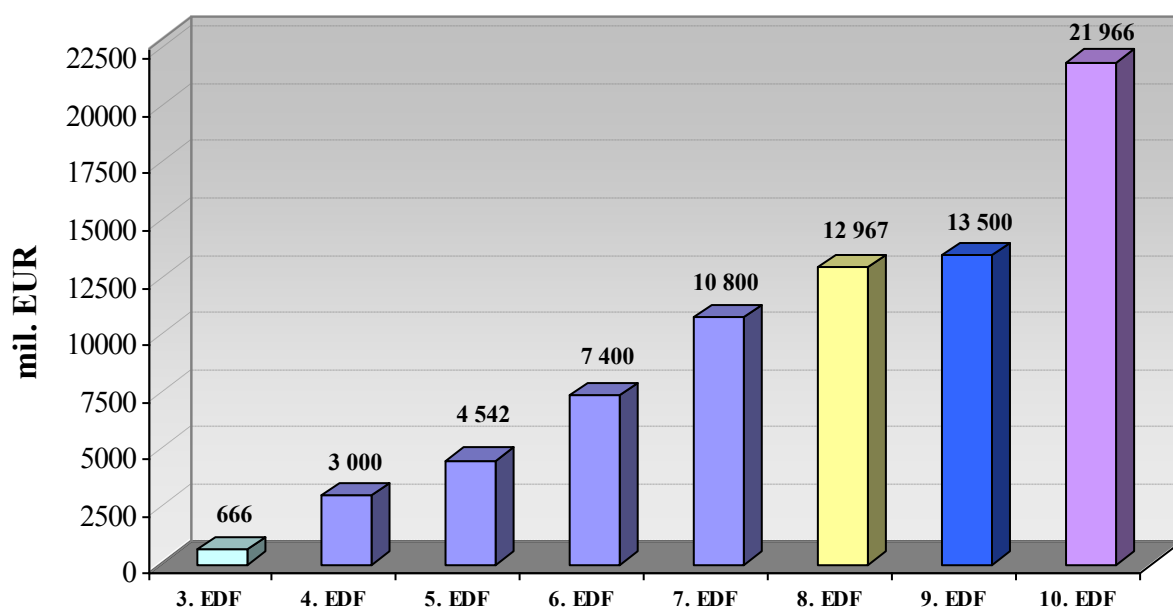
V tabulce 4.13 můžeme vidět, že na straně exportu EU do zemí ACP došlo oproti roku 2008 k poklesu ve všech skupinách komodit, podobný vývoj nastal i na straně importu (dovoz paliv dokonce poklesl až o 38 %). Pouze dovoz potravin, nápojů a tabáku se oproti předešlému roku zvýšil o 2,3 %. Tento nepříznivý vývoj má jednoduché vysvětlení: dopady celosvětové hospodářské a finanční krize. Dostupné údaje za tři čtvrtiny roku 2010 však ukazují, že ve vývoji vzájemného obchodu došlo k pozitivnímu obratu. Export EU se oproti roku 2009 zvýšil o 19 %, import ze zemí ACP na Unijní trh pak vzrostl o 20,5 %. [50]

⁴⁹ SITC – Standard International Trade Classification. Jedná se o zařazení zboží do jednotlivých tříd s cílem umožnit srovnání vývoje obchodu v jednotlivých zemích.

4.5.2 Finanční pomoc ze strany EU

I když je vzájemný obchod důležitou součástí vztahů mezi Unií a zeměmi ACP, významnou roli hraje také finanční pomoc ze strany Unie. Hlavním nástrojem této pomoci je Evropský rozvojový fond, který byl založen roku 1959. Tento fond, který financuje opatření na podporu hospodářského a sociálního rozvoje, stojí mimo rozpočet Evropské unie a je financován prostřednictvím příspěvků jednotlivých členských států. Země ACP začaly získávat prostředky z EDF od roku 1964, kdy byla podepsána konvence Yaoundé I. Každý EDF následně pokrýval pěti či sedmileté období, jež kopírovalo délku platnosti jednotlivých úmluv. V současnosti je v platnosti již 10. EDF pokrývající období 2008 – 2013. Finanční alokace jednotlivých fondů se v průběhu let neustále zvyšovala a jejich přesnou výši nám ukazuje graf 4.4.

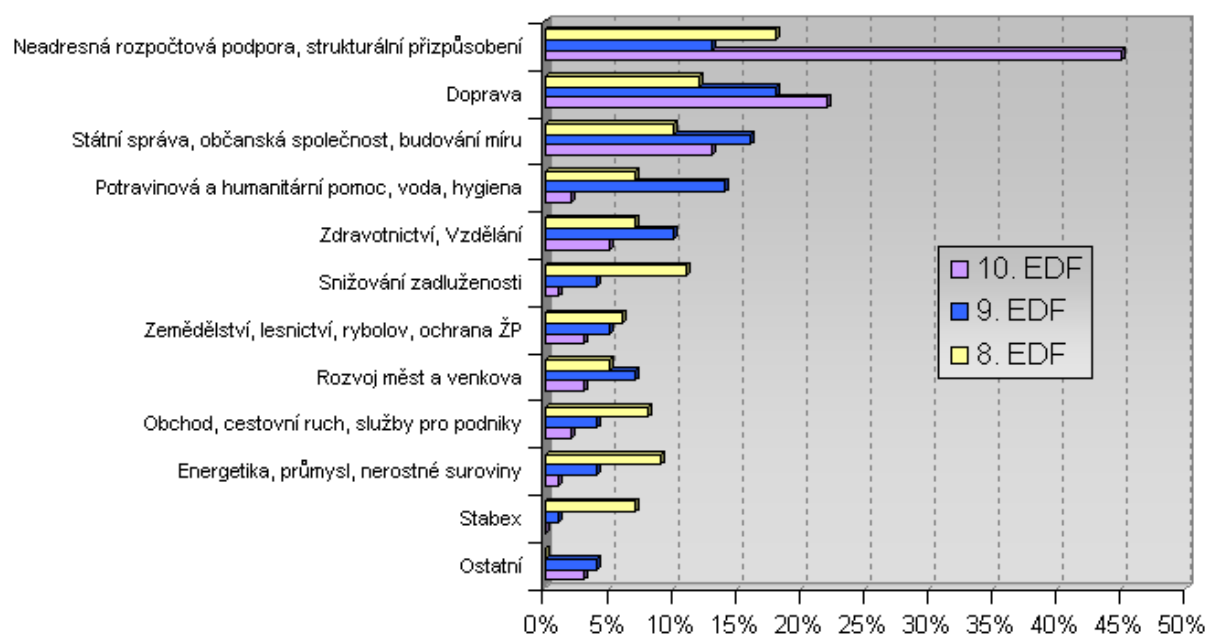
Graf 4.4 Finanční prostředky z EDF určené pro státy ACP

Zdroj: Europa.eu, vlastní tvorba.

Pro aktuální období 2008 – 2013 bylo pro státy ACP z Evropského rozvojového fondu přiděleno téměř 22 mld. EUR, což znamená nárůst o 38 % oproti fondu předcházejícímu.

Graf 4.5 Rozdělení čerpání prostředků z EDF podle druhu výdajů

Zdroj: Výroční zpráva o financování EDF, 2009. vlastní tvorba.

Graf 4.5 nám ukazuje, na které oblasti země ACP čerpaly prostředky nejvíce. V období platnosti 8. EDF (1995 – 2000) bylo více než 18 % prostředků použito v oblasti strukturálního přizpůsobení, následovala doprava s 12 % a snižování zadluženosti, kterému připadlo 11 %.

Prostředky z 9. EDF (2000 – 2007) směřovaly převážně do dopravy (18 %), státní správy (16 %) a potravinové a humanitární pomoci (14 %). S ohledem na to, že jsme teprve v polovině období pokrývající 10. EDF (2008 – 2013), můžeme zhodnotit údaje pouze za roky 2008 a 2009. Během těchto dvou let plynula téměř většina prostředků do oblasti neadresné rozpočtové podpory a strukturálního přizpůsobení, následovala oblast dopravy (22 %) a rozvoj státní správy, podpora míru a občanské společnosti (13 %). [74]

Vzhledem k tomu, že skupinu ACP tvoří 79 různě rozvinutých a geograficky umístěných zemí, jde jen ztěží celkově hodnotit přínos spolupráce EU - ACP v oblasti ekonomických ukazatelů jako je HDP, inflace či zaměstnanost. Obecně lze však konstatovat, že většina těchto rozvojových zemí dosahuje v posledních letech poměrně stabilního hospodářského růstu, doprovázeného postupným snižováním inflace.

5. Závěr

Evropská unie je v oblasti spolupráce s rozvojovými zeměmi velmi důležitým hráčem, vždyť právě ona poskytuje více než polovinu světové rozvojové pomoci. Na rozvojovou politiku se klade čím dál větší důraz a věnuje se jí stále více finančních prostředků. V současné době se spolupráce v této oblasti soustřeďuje na plnění tzv. rozvojových cílů tisíciletí, kterých by mělo být dosaženo do roku 2015.

Počátky spolupráce mezi Evropskou unií a zeměmi Afriky, Karibiku a Pacifiku (ACP) sahají do 60. let, kdy byl zahájen proces dekolonizace většiny rozvojových zemí. Evropské země si chtěly udržet vliv ve svých bývalých koloniích a proto roku 1968 podepsaly smlouvu Yaoundé I s osmnácti africkými státy. Tato smlouva byla vůbec první asociační dohodou svého typu, založenou na principu reciprocity. Po pěti letech byla podepsána Yaoundé II, která zajišťovala spolupráci s Unií již 22 rozvojovým zemím. Tyto dohody, které měly za cíl především diverzifikaci ekonomik a liberalizaci vzájemného obchodu však nedosáhly výraznějších úspěchů. Obě strany ovšem potvrdily zájem nadále tuto spolupráci rozvíjet a tak byla v květnu roku 1975 podepsána první ze série tzv. loméských dohod – Lomé I. Dohody z Lomé, oproti předcházejícím dohodám vykazovaly jednu důležitou změnu, byly totiž založeny na nerecipročním principu. Země ACP tedy získaly určitou výhodu, která měla napomoci k rozvoji jejich zahraničního obchodu. Loméské dohody postupně rozšiřovaly počet účastníků, upřesňovaly či měnily své cíle a zvyšovaly objem finančních prostředků určených pro tuto rozvojovou spolupráci. I přes nereciproční systém vzájemných vztahů nedošlo v průběhu platnosti Dohod z Lomé v zemích ACP k žádnému výraznějšímu zapojení do světového obchodu, jejich podíl naopak klesal. V roce 1995 došlo ke vzniku Světové obchodní organizace, což mělo dopad na povahu vztahů mezi EU a státy ACP.

V červnu 2000 byla podepsána Dohoda z Cotonou, která pokrývá období 20ti let. Její strukturou a hlavními změnami oproti loméským dohodám se zabývají podkapitoly 4.1. až 4.3. Výraznou změnou bylo zrušení nástrojů SYSMIN a STABEX a především zavedení přechodného období pro uzavření nových Dohod o ekonomickém partnerství, které by byly založeny na principu reciprocity a splňovaly tak požadavky WTO.

Problematikou Dohod o ekonomickém partnerství se zabývá sub-kapitola 4.4., kde detailně popisují podstatu a současnou situaci týkající se těchto nových smluv. Přestože ve Smlouvě z Cotonou byl jasně stanoven termín pro uzavření těchto dohod na 31. prosince 2007, byla k tomuto datu uzavřena pouze jedna plnohodnotná dohoda EPA mezi EU a CARIFORUM. Z dostupných informací z března 2011 jsem zjistila, že ani k tomuto datu nebylo uzavřeno více úplných dohod EPA. Většina regionů či jednotlivých států má uzavřeny pouze prozatímní dohody, tzv. iEPA, 10 zemí, které neuzavřely žádnou formu této dohody, se řídí pravidly Všeobecného systému preferencí a 30 zemí patřící mezi nejméně rozvinuté země světa čerpají výhody iniciativy s názvem „Everything But Arms.“ Důvody pro toto zpoždění jsou především problémy ve vyjednávání podmínek přístupu na trh, určení pravidel původu či doložky nejvyšších výhod. Negociace však probíhají vcelku intenzivně a u regionu Střední Afrika a Východoafrického společenství se očekává podepsání dohod EPAs do konce roku 2011. Stanovenou hypotézu tedy nelze potvrdit, protože toto zpoždění ve vyjednáváních není způsobeno nedostatečnou snahou států ACP.

Důležitou částí spolupráce mezi EU a státy ACP jsou vzájemné obchodní vztahy, jejichž analýzou se zabývá podkapitola 4.5. I přes fakt, že měly státy ACP více než 30 let neomezený přístup na Unijní trh, jejich podíl na obchodu EU je nízký. V roce 2010 činil import Unie ze zemí ACP pouze 3,1 % z celkových dovozů, v případě exportu na trhy ACP se jednalo o hodnotu 3,5 %. Největším obchodním partnerem Evropské unie je Jihoafrická republika, která představuje téměř 1/3 veškerého obchodu s Unií. Z hlediska komoditní struktury obchodu převažují na straně exportu EU do zemí ACP artikly jako stroje a mechanická zařízení, v případě dovozu ze zemí ACP na Unijní trh se jedná především o paliva a potraviny. Na základě analýzy jsem zjistila, že ačkoli je pro uskupení ACP jako celek Unie největším obchodním partnerem jak v případě exportu (24,5 %), tak v případě importu (25,3 %), závislost jednotlivých regionů se značně liší. Zatímco africký region je na exportech na trh Unie závislý z 26 %, u regionu Pacifiku tato hodnota činí pouhých 8,5 %. Na straně importu je situace podobná, opět je nejvíce závislý region Afriky (téměř 29 %), nejmenší hodnotu podílu na celkových dovozech z EU (5 %) má pacifický region, pro který je největším obchodním partnerem Austrálie. Na základě těchto informací lze tedy druhou hypotézu, která se týkala právě závislosti jednotlivých regionů na obchodu s Evropskou unií, vyvrátit.

Přínos této práce, k jejíž vypracování byla zapotřebí práce převážně s anglickými zdroji, tkví především v ucelenosti informací o problematice vztahů mezi Evropskou unií a státy ACP a v aktuálnosti získaných informací. Práce může sloužit jako studijní materiál nejen pro potřeby univerzity, ale i širokou veřejnost se zájmem o rozvojovou politiku EU.

Seznam použité literatury

a) Knihy

1. ADAMCOVÁ, L.; NĚMEČKOVÁ, T. a kol. *Rozvojová ekonomika*. 1. vyd. Vysoká škola ekonomická v Praze, Oeconomica, 2009. 346s. ISBN 978-80-245-1515-1.
2. ADAMCOVÁ, L. a kol. *Úvod do rozvojových studií*. 1. vyd. Vysoká škola ekonomická v Praze, Oeconomica, 2006. 297s. ISBN 80-245-1057-X.
3. BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie – 1. díl – africké, karibské, tichomořské*. 1. vyd. Ostravská univerzita v Ostravě, 2003. 81s. ISBN 80-7042-875-9.
4. CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 709s. ISBN 80-7179-804-5.
5. DUBA, N. a kol. *Rozvojové země – Potřebují pomoc, nebo volné trhy?* 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2009. 83s. ISBN 978-80-86547-74-9.
6. MAJEROVÁ, I. *Rozvojové ekonomiky*. 1. vyd. Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karvině, 2008. 170s. ISBN 978-80-7248-459-1.
7. PERKINS, D. H. a kol. *Economics of Development*. 6th edition. New York: W. W. Norton, 2006. 864s. ISBN 0-393-92652-4.
8. SVOBODA, P. *Právo vnějších vztahů Evropské unie*. 2. vyd. Praha: Linde a. s., 2007. 318s. ISBN 978-80-7201-653-2.
9. ROZEHNALOVÁ, N.; TÝČ, V. *Vnější obchodní vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Masarykova univerzita, 2008. 207 s. ISBN 978-80-210-4073-1.

b) Elektronické publikace

10. ACP-EU-Trade: Background on EPA negotiations [online]. 2011 [cit. 2011-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.acp-eu-trade.org/index.php?loc=epa/background.php>>.
11. ACP-EU-Trade: Cariforum [online]. 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.acp-eu-trade.org/index.php?loc=epa/CARIFORUM.php>>.
12. ACP-EU-Trade: Central Africa [online]. 2010 [cit. 2011-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.acp-eu-trade.org/index.php?loc=epa/Central-Africa.php>>.
13. ACP-EU-Trade: EPA update[online]. 2011 [cit. 2011-03-29]. Dostupný z WWW: <http://www.acp-eu-trade.org/index.php?loc=newsletter/acp-eu-trade/TNI_1001_nego-update_longer-version.php>.
14. ACP-EU-Trade: ESA [online]. 2011 [cit. 2011-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.acp-eu-trade.org/index.php?loc=epa/ESA.php>>.
15. ACP-EU-Trade: Negotiations Insights [online]. 2010 [cit. 2011-03-30]. Dostupný z WWW: <http://www.acp-eu-trade.org/library/files/tni_en_11-1.pdf>.
16. ACP-EU-Trade: Pacific [online]. 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.acp-eu-trade.org/index.php?loc=epa/Pacific.php>>.
17. ACP-EU-Trade: SADC [online]. 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.acp-eu-trade.org/index.php?loc=epa/SADC.php>>.
18. ACP-EU-Trade: West Africa [online]. 2010 [cit. 2011-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.acp-eu-trade.org/index.php?loc=epa/West-Africa.php>>.
19. Babarinde: „From Lome to Cotonou: Business as usual?“ [online]. 2010 [cit. 2011-02-21]. Dostupný z WWW: <<http://aei.pitt.edu/2817/1/084.pdf>>.
20. Businessinfo.cz: Dohoda z Cotonou [online]. 2010 [cit. 2011-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/d/dohoda-z-cotonu/1000696/54994/>>.

21. CIA: The World Factbook [online]. 2010 [cit. 2011-03-17]. Dostupný z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bn.html>>.
22. Druhá revize Dohody z Cotonou [online]. 2010 [cit. 2011-03-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/58280/49402>>.
23. ECDPM: Cotonou Infokit 2 [online]. 2010 [cit. 2011-03-18]. Dostupný z WWW: <http://www.ecdpm.org/Web_ECDPM/Web/Content/Content.nsf/vwDocID/A68AE1325FBA33DCC1256C7500580251?OpenDocument>.
24. Epawatch: introduction [online]. 2011 [cit. 2011-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://epawatch.eu/introduction/>>.
25. Europa.eu: DCI [online]. 2010 [cit. 2010-10-07]. Dostupný z WWW: <http://europa.eu/legislation_summaries/development/general_development_framework/114173_en.htm>.
26. Europa.eu: EDF [online]. 2010 [cit. 2010-10-07]. Dostupný z WWW: <http://europa.eu/legislation_summaries/development/overseas_countries_territories/r12102_en.htm>.
27. Europa.eu: EDF overview [online]. 2010 [cit. 2011-02-18]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/budget/library/documents/overviews_others/edf/jo_1_229_170891_en.pdf>.
28. European Commission: Generalised System of Preferences [online]. 2010 [cit. 2011-10-07]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/generalised-system-of-preferences/>>.
29. European Commission: Green Paper on relations between the EU and the ACP countries on the eve of 21st century [online]. 2010 [cit. 2011-02-21]. Dostupný z WWW: <<http://aei.pitt.edu/1206/>>.

30. European Commission: Second Revision of Cotonou Agreement [online]. 2010 [cit. 2011-03-18]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/index_en.htm#revision2>.
31. European Commission: Trade – Economic partnership [online]. 2010 [cit. 2011-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/economic-partnerships/>>.
32. European Commission: Everything But Arms [online]. 2011 [cit. 2011-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/generalised-system-of-preferences/everything-but-arms/>>.
33. European Commission: Trade, Negotiations and agreements, West Africa [online]. 2011 [cit. 2011-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/economic-partnerships/negotiations-and-agreements/#west-africa>>.
34. European Commission: Trade, West Africa fact sheet [online]. 2009 [cit. 2011-03-29]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/january/tradoc_142191.pdf>.
35. European Commission: Trade, Negotiations and agreements, Central Africa [online]. 2010 [cit. 2011-03-29]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/economic-partnerships/negotiations-and-agreements/#_central-africa>.
36. European Commission: Trade, Central Africa fact sheet [online]. 2009 [cit. 2011-03-29]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/january/tradoc_142190.pdf>.
37. European Commission: Trade, Negotiations and agreements, Eastern and Southern Africa [online]. 2010 [cit. 2011-03-30]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/economic-partnerships/negotiations-and-agreements/#_esa>.
38. European Commission: Trade, ESA fact sheet [online]. 2011 [cit. 2011-03-30]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/cfm/doclib_results.cfm?docId=127347>.

39. European Commission: Trade, East African Community [online]. 2010 [cit. 2011-03-30]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/economic-partnerships/negotiations-and-agreements/#_eac>.
40. European Commission: Trade, EAC fact sheet [online]. 2010 [cit. 2011-03-30]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/january/tradoc_142194.pdf>.
41. European Commission: Trade, SADC group fact sheet [online]. 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/january/tradoc_142189.pdf>.
42. European Commission: Trade, Negotiations and agreements, SADC group [online]. 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/economic-partnerships/negotiations-and-agreements/#_sadc>.
43. European Commission: Trade, Negotiations and agreements, Carribean [online]. 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/economic-partnerships/negotiations-and-agreements/#_caribbean>.
44. European Commission: Trade, The Cariforum EPA [online]. 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/march/tradoc_145878.pdf>.
45. European Commission: Trade, Negotiations and agreements, Pacific [online]. 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/economic-partnerships/negotiations-and-agreements/#_pacific>.
46. European Commission: Trade, Pacific fact sheet [online]. 2009 [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/january/tradoc_142192.pdf>.
47. European Union and the Third World [online]. 2010 [cit. 2011-02-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.caef.org.uk/lome2.html>>.
48. Euroskop.cz: EU od A do Z [online]. 2010 [cit. 2011-02-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/283/sekce/c-d/>>

49. Euroskop.cz: Rozvojová politika [online]. 2010 [cit. 2010-10-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>>.
50. Eurostat Statistical Books: External and Internal EU trade 03/2011 [online]. 2011 [cit. 2011-04-06]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/external_trade/documents/ExtraIntraMonthlyEUTrade_ENVol03-2011_1.pdf>.
51. International Monetary Fund: World Economic Outlook Database [online]. 2010 [cit. 2010-05-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=52&pr.y=8&ssy=2008&ey=2015&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=110%2C200&s=PPPPC&grp=1&a=1#download>>.
52. International Monetary Fund: World Economic Outlook 2010 [online]. 2010 [cit. 2010-10-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/pdf/text.pdf>>.
53. Rozhodnutí Rady ministrů ACP-EU č. 1/2006 [online]. 2010 [cit. 2011-03-18]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2006/l_247/l_24720060909cs00220025.pdf>.
54. Rozvojovka.cz: Globální problémy a rozvojová spolupráce [online]. 2010 [cit. 2010-10-07]. Dostupný z WWW: <http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_136.pdf>.
55. Second Financial Protocol [online]. 2010 [cit. 2011-02-21]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/pri/en/oj/dat/1998/l_156/l_15619980529en01080124.pdf>.
56. The Agreement Amending the Lome IV Convention [online]. 2010 [cit. 2011-02-21]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:156:0003:0003:EN:PDF>>.

57. The Agreement Amending the Cotonou Agreement [online]. 2010 [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=406302:cs&lang=cs&pos=1&phwords=&checktext=checkbox>>.
58. The Cotonou Agreement [online]. 2010 [cit. 2011-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.acpsec.org/en/conventions/cotonou/accord1.htm>>.
59. The Cotonou Agreement – Users Guide [online]. 2010 [cit. 2011-03-18]. Dostupný z WWW: <http://www.acpsec.org/en/nsa/nsa_users_guide_en_rev1.pdf>.
60. The Cotonou Investment Facility [online]. 2010 [cit. 2011-03-18]. Dostupný z WWW: <http://www.acpsec.org/en/conventions/cotonou/EIB_Cotonou_Investement_Facity_e.pdf>.
61. The Future of Stabex [online]. 2010 [cit. 2011-02-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.acpsec.org/summits/gabon/koehler.htm>>.
62. The Human Development Index [online]. 2010 [cit. 2010-05-28]. Dostupný z WWW: <<http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/>>.
63. The Lome Convention [online]. 2010 [cit. 2011-02-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.acpsec.org/en/conventions/lome1.htm>>.
64. The Lome II dossier [online]. 2010 [cit. 2011-02-09]. Dostupný z WWW: <http://www.acpsec.org/en/conventions/Lome_II_dossier.pdf>.
65. The Lome III Convention [online]. 2010 [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.acpsec.org/en/conventions/lome3e.htm>>.
66. The Lome III dossier [online]. 2010 [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <http://www.acpsec.org/en/conventions/Lome_III_dossier.pdf>.
67. The Lome IV: Background, Innovation [online]. 2010 [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://aei.pitt.edu/7561/01/31735055261238-1.pdf>>.

68. The Lome IV dossier [online]. 2010 [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <http://www.acpsec.org/en/conventions/Lome_IV_dossier.pdf>.
69. The Lome IV Convention [online]. 2010 [cit. 2011-02-14]. Dostupný z WWW: <http://www.acpsec.org/en/conventions/lomeiv_e.htm>.
70. The Yaounde Convention [online]. 2010 [cit. 2011-02-02]. Dostupný z WWW: <http://www.acpsec.org/en/conventions/yaounde_convention_f.htm>.
71. UNCTAD: The Least Developed Countries Report 2009 [online]. 2010 [cit. 2010-05-22]. Dostupný z WWW: <http://www.unctad.org/en/docs/ldc2009_en.pdf>.
72. UNDP: HDI technical notes [online]. 2010 [cit. 2010-05-28]. Dostupný z WWW: <http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_EN_TechNotes_reprint.pdf>.
73. Usnesení EP o druhé revizi dohody z Cotonou [online]. 2010 [cit. 2011-03-18]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:305E:0001:0006:CS:PDF>>.
74. Výroční zpráva o financování EDF, 2009/C.269/02 [online]. 2009 [cit. 2011-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:269:0257:0290:CS:PDF>>.

Seznam zkratek

AASM	Sdružené africké státy a Madagaskar
ACP	sdružení států Afriky, Karibiku a Pacifiku
CARICOM	Karibský společný trh
CEMAC	Hospodářské a měnové společenství střední Afriky
COMESA	Společný trh jižní a východní Afriky
DCI	Finanční nástroj pro rozvojovou spolupráci
DESA	Odbor OSN pro ekonomické a sociální otázky
EBA	iniciativa Vše kromě zbraní
ECOWAS	Hospodářské společenství západoafrických států
ECU	Evropská zúčtovací jednotka
EDF	Evropský rozvojový fond
EHS	Evropské hospodářské společenství
EIB	Evropská investiční banka
EPA	Dohoda o hospodářském partnerství
EU	Evropská unie
EUR	Euro
GSP	Všeobecný systém preferencí
HDI	Index lidského rozvoje
HDP	Hrubý domácí produkt
HPI	Index lidské chudoby
IBRD	Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
LDC	Nejméně rozvinuté státy světa
MMF	Mezinárodní měnový fond
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
UA	Zúčtovací jednotka
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji
UNDP	Rozvojový program OSN
USD	Americký dolar
WTO	Světová obchodní organizace

Seznam tabulek a grafů

Tab. 2.1 Podíl jednotlivých sektorů hospodářství rozvoj. zemí na tvorbě HDP (v %)	4
Tab. 2.2 Klasifikace zemí podle OSN (2010).....	6
Tab. 2.3 Klasifikace zemí podle Světové banky, rok 2009	7
Tab. 2.4 Stanovené hodnoty minima a maxima	8
Tab. 2.5 Rozdělení zemí podle indexu lidského rozvoje v roce 2010.....	8
Tab. 2.6 Ukazatele indexu lidské chudoby (HPI-1)	9
Tab. 2.7 Ukazatele HPI ve státu Niger	10
Tab. 2.8 Ekonomické ukazatele Latinské Ameriky a Karibiku v letech 2005-2010	12
Tab. 2.9 Ekonomické ukazatele regionu severní Afrika v letech 2005-2010	13
Tab. 2.10 Ekonomické ukazatele regionu subsaharská Afrika v letech 2005-2010	13
Tab. 2.11 Ekonomické ukazatele Asie a Tichomoří v letech 2005 - 2010	15
Tab. 2.12 Pokrytí jednotlivých režimů dle nařízení Rady 732/2008.....	19
Tab. 2.13 Finanční alokace pro nástroj DCI v období 2007 – 2013	20
Tab. 2.14 Finanční alokace pro 10. Evropský rozvojový fond	21
Tab. 3.1 Výše finančních prostředků určených pro období 1969-1975 (Yaoundé II)	24
Tab. 3.2 Výše finančních prostředků určených pro období 1975-1979 (Lomé I)	29
Tab. 3.3 Výše finančních prostředků určených pro období 1980-1985 (Lomé II)	31
Tab. 3.4 Výše finančních prostředků určených pro období 1985-1990 (Lomé III).....	34
Tab. 3.5 Výše finančních prostředků určených pro období 1990-1995 (Lomé IV).....	38
Tab. 3.6 Rozdělení grantů v období 1990 – 1995 (Lomé IV).....	39
Tab. 3.7 Výše finančních prostředků určených pro období 1995-2000 (rev. Lomé IV).....	41
Tab. 3.8 Rozdělení grantů v období 1995 – 2000 (rev. Lomé IV).....	41
Tab. 4.1 Výše finančních prostředků určených pro období 2000-2007 (Cotonou- I. f.p.).....	49
Tab. 4.2 Výše finančních prostředků určených pro období 2008-2013 (Cotonou – II. f.p.)....	50
Tab. 4.3 Aktuální obchodní režimy zemí regionu Západní Afrika	54
Tab. 4.4 Aktuální obchodní režimy zemí regionu Střední Afrika.....	55
Tab. 4.5 Aktuální obchodní režimy zemí regionu Východní a jižní Afrika (ESA)	56
Tab. 4.6 Aktuální obchodní režimy zemí Východoafrického společenství (EAC).....	57
Tab. 4.7 Aktuální obchodní režimy zemí Jihoafrického rozvojového spol. (SADC)	58

Tab. 4.8 Aktuální obchodní režimy zemí Pacifiku.....	60
Tab. 4.9 Vývoj exportu EU do zemí ACP (bez JAR)	61
Tab. 4.10 Vývoj importu EU ze zemí ACP (bez JAR).....	61
Tab. 4.11 Hlavní obchodní partneři zemí ACP, rok 2009	63
Tab. 4.12 Závislost regionů ACP na obchodu s EU v roce 2005 a 2009 (v %).....	63
Tab. 4.13 Komoditní struktura obchodu EU - ACP v roce 2009 podle položek SITC	65
 Graf 4.1 Podíl jednotlivých regionů na obchodu s EU	62
Graf 4.2 Vývoj exportu a importu EU do/ze zemí ACP včetně JAR v letech 2000-2009	62
Graf 4.3 Komoditní struktura importu a exportu EU v roce 2009	64
Graf 4.4 Finanční prostředky z EDF určené pro státy ACP	66
Graf 4.5 Rozdělení čerpání prostředků z EDF podle druhu výdajů	67

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 29. dubna 2011

.....
Bc. Martina Kahánková

Adresa trvalého pobytu studenta:

Lubina 419, 742 21 Kopřivnice

Seznam příloh

Příloha č. 1 Rozdělení zemí ACP podle oblastí

Příloha č. 2 Seznam nejméně rozvinutých, vnitrozemských a ostrovních států ACP podle dohody z Cotonou

Příloha č. 3 Rozdělení zemí ACP do regionálních skupin pro účely EPAs

Příloha č. 1 Rozdělení zemí ACP podle oblastí

Oblast	Země ACP
Afrika	Angola, Benin, Burkina Faso, Burundi, Botswana, Čad, Džibuti, Demokratická republika Kongo, Eritrea, Etiopie, Gabon, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Jižní Afrika, Kamerun, Kapverdy, Keňa, Komory, Kongo, Lesotho, Libérie, Madagaskar, Mali, Malawi, Mauricius, Mauritánie, Mozambik, Namibie, Nigérie, Niger, Pobřeží slonoviny, Rovnicková Guinea, Rwanda, Senegal, Seychely, Sierra Leone, Somálsko, Súdán, Středoafriická republika, Svatý Tomáš a Princův ostrov, Svazijsko, Tanzanie, Togo, Uganda, Zambie, Zimbabwe
Karibik	Antigua a Barbuda, Bahamy, Barbados, Belize, Dominika, Dominikánská republika, Grenada, Guyana, Haiti, Jamajka, Kuba, Svatý Kryštof a Nevis, Svatá Lucie, Svatý Vincenc a Grenadiny, Surinam, Trinidad a Tobago
Pacifik	Cookovy ostrovy, Fidži, Federativní státy Mikronésie, Kiribati, Marshallovy ostrovy, Nauru, Niue, Palau, Papua-Nová Guinea, Samoa, Šalamounovy ostrovy, Tonga, Tuvalu, Vanutu, Východní Timor

Zdroj: ACP secretariat, vlastní úprava.

Příloha č. 2 Seznam nejméně rozvinutých, vnitrozemských a ostrovních států ACP podle dohody z Cotonou

Nejméně rozvinuté země ACP

Angola	Guinea (Rovníková)	Šalamounovy ostrovy
Benin	Haiti	Somálsko
Burkina Faso	Kiribati	Súdán
Burundi	Lesotho	Tanzanie
Kapverdská republika	Libérie	Tuvalu
Středoafriická republika	Malawi	Togo
Čad	Mali	Uganda
Komorské ostrovy	Mauretánie	Vanuatu
Konžská demokratická rep.	Madagaskar	Zambie
Džibuti	Mosambik	
Etiopie	Niger	
Eritrea	Rwanda	
Gambie	Samoa	
Guinea	Svatý Tomáš a Princův ostrov	
Guinea (Bissau)	Sierra Leone	

Zdroj: The Cotonou Agreement, 2000.

Vnitrozemské státy ACP

Botswana	Etiopie	Rwanda
Burkina Faso	Lesotho	Svazijsko
Burundi	Malawi	Uganda
Středoafriická republika	Mali	Zambie
Čad	Niger	Zimbabwe

Zdroj: The Cotonou Agreement, 2000.

Ostrovní státy ACP

Antigua a Barbuda	Haiti	Samoa
Bahamy	Jamajka	Svatý Tomáš a Princův ostrov
Barbados	Kiribati	Seychely
Kapverdy	Madagaskar	Šalamounovy ostrovy
Komory	Mauricius	Tonga
Dominika	Papua Nová Guinea	Trinidad a Tobago
Dominikánská republika	Svatý Kryštof a Nevis	Tuvalu
Fidži	Svatá Lucie	Vanuatu
Grenada	Svatý Vincenc a Grenadiny	

Zdroj: The Cotonou Agreement, 2000.

Příloha č. 3 Rozdělení zemí ACP do regionálních skupin pro účely EPAs

Oblast	Členské země
Západní Afrika	<ul style="list-style-type: none">• 15 členů ECOWAS: Benin, Burkina Faso, Kapverdy, Pobřeží slonoviny, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Liberie, Mali, Niger, Nigérie, Senegal, Sierra Leone, Togo• Mauritánie
Střední Afrika	<ul style="list-style-type: none">• Kamerun, Středoafriická republika, Čad, Kongo, Konžská demokratická republika, Rovnicková Guinea, Gabon, Svatý Tomáš a Princův ostrov
Východní a jižní Afrika (ESA)	<ul style="list-style-type: none">• východní Afrika: Džibuti, Eritrea, Etiopie, Somálsko, Súdán• jižní Afrika: Malawi, Zambie, Zimbabwe• ostrovy v indickém oceánu: Komory, Mauricius, Madagaskar, Seychelly• všechny země jsou členy COMESA
Východoafriké společenství (EAC)	<ul style="list-style-type: none">• Keňa, Uganda, Tanzánie, Burundi, Rwanda
Jihoafrické rozvojové společenství (SADC)	<ul style="list-style-type: none">• Angola, Botswana, Lesotho, Mozambik, Namibie, Svazijsko, Jihoafrická republika
Karibik	<ul style="list-style-type: none">• 14 členů CARICOM: Antigua a Barbuda, Bahamy, Barbados, Belize, Dominika, Grenada, Guyana, Haiti, Jamajka, Svatá Lucie, Svatý Vincenc a Grenadiny, Svatý Kryštof a Nevis, Surinam, Trinidad a Tobago• Dominikánská republika
Pacifik	<ul style="list-style-type: none">• 14 ostrovních států: Cookovy ostrovy, Východní Timor, Fidži, Kiribaty, Marshalovy ostrovy, Mikronésie, Nauru, Niue, Palau, Papua Nová Guinea, Samoa, Šalamounovy ostrovy, Tonga, Tuvalu, Vanuatu

Zdroj: European Commission: Trade, vlastní úprava.